

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРОГРАМА ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

**та методичні вказівки
щодо складання звіту**

Суми
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра економіки та підприємництва

ПРОГРАМА ПРОХОДЖЕННЯ
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

та методичні вказівки

щодо складання звіту

для студентів 4 курсу денної форми навчання галузь знань 05
«Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» та 07
«Управління та адміністрування» спеціальностей 073 «Менеджмент»,
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» ОС «бакалавр»

УДК 658.1

Укладачі:

Строченко Н.І., к.е.н., професор кафедри економіки та підприємництва

Коблянська І.І., к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва

Пилипенко Н.М к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва

Програма проходження виробничої практики та методичні вказівки щодо складання звіту для студентів 4 курсу денної форми навчання галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» та 07 «Управління та адміністрування» спеціальностей 073 «Менеджмент», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» ОС «бакалавр» / Суми, Сумський національний аграрний університет, 2019 – 100 с.

Методичні вказівки спрямовані на надання методичної допомоги студентам під час проходження виробничої практики. Містять загальні положення, програму практики, зміст, порядок виконання та захисту звіту про виробничу практику.

Рецензенти: Славкова О.П., д.е.н., професор, зав. кафедри публічного управління та адміністрування СНАУ

Пилипенко В.В., к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва СНАУ

Відповідальний за випуск:.

Рекомендовано до видання методичною радою факультету економіки та менеджменту Сумського національного аграрного університету.

Протокол № 5 від 22.11.2019 року.

©Сумський національний аграрний університет, 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ.....	7
2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ.....	10
2.1. Загальні положення.....	10
2.2. Обов'язки керівника практики від університету:	15
2.3. Обов'язки керівників практики від підприємства - об'єкта практики.....	16
2.4. Обов'язки студентів – практикантів при проходженні практики	17
3. ПРОГРАМА ПРАКТИКИ	19
3.1. Загальногосподарська характеристика та аналіз господарської діяльності підприємства.....	19
3.2. Збирання даних на підприємстві для маржинального аналізу	24
4. ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ І ЗАХИСТУ ЗВІТУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ.....	38
4.1. Основні вимоги до оформлення і змісту звіту	38
4.2. Порядок захисту звіту про проходження виробничої практики.	42
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ДАНИХ.....	46

ПЕРЕДМОВА

В сучасних умовах підвищуються вимоги до відповідності рівня підготовки фахівців у вищих навчальних закладах вимогам роботодавців, до забезпечення конкурентоздатності випускників на ринку праці. Вирішення завдання підготовки висококваліфікованих фахівців вимагає закріплення набутих у вищому навчальному закладі теоретичних знань практичними навичками роботи на підприємстві. Одним із напрямів вирішення цієї проблеми є поетапна практична підготовка майбутніх фахівців з економіки, менеджменту, підприємництва із послідовним нарощуванням рівня професійних знань та практичних навичок.

Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів є однією з форм організації навчального процесу та обов'язковим компонентом освітньо-професійних програм для всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів. Під час практики закладаються основи професійної діяльності, умінь та навичок, професійних якостей фахівця. Від якості виконання завдань у період практики залежить професійне становлення майбутнього фахівця.

Для забезпечення практично орієнтованого навчання студентів суттєвого значення набуває доступність актуального, професійно-специфічного і досить деталізованого інформаційного матеріалу. Ці дані повинні відображати важливі практичні приклади. У сфері аграрної економіки особливо важливо реєструвати постійно мінливі умови ринку, виробничо-технічні нововведення і методи адаптації до аграрно-політичних умов, які мають безпосередній вплив на виробничі показники і витрати підприємства, і в той же час, вимагають безперервної переоцінки економічної ефективності окремих виробничих процесів. Ці дані мають слугувати цілям розвитку аграрно-економічної теорії, проведенню емпіричних соціальних досліджень, зміцненню контактів між виробництвом і учнями, розвитку процесів консультування сільськогосподарських підприємств в регіоні і

підтримці міжнародної конкуренції, а разом з тим, і виступати основою для проведення досліджень в університетах.

Головне завдання збору даних в сільському господарстві полягає в тому, що в економічному аналізі, разом зі статистичними джерелами даних та відкритими даними, повинні прийматися до уваги і показники з практики. Це висуває необхідність самостійно проводити збір даних з підприємств. Метою даної ініціативи є створення, наскільки це можливо, надійного і достовірного банку виробничих даних. Для окремих регіонів першим кроком є визначення найважливіших виробничих процесів і типових для регіону сільськогосподарських підприємств. Для цих типових підприємств, в свою чергу, також важливо визначити найважливіші виробничі процеси і провести розрахунок економічної ефективності за допомогою маржинального аналізу. Основною інформаційною базою в цьому випадку будуть документальні матеріали цього підприємства, такі як карта орних угідь, план будівель та споруд, бухгалтерські дані, а також знання і досвід керівників відділів і підприємства в цілому. Наскільки це можливо, потрібно використовувати власно зібрані дані, результати вимірювань, а також інформацію від досвідчених консультантів, національних та міжнародних джерел.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Основною *метою* виробничої практики є набуття практичних навиків з економіки виробництва на конкретному підприємстві, закріплення, поглиблення та розширення знань з теоретичних економічних дисциплін, формування у студентів, на базі одержаних ними у навчальному закладі знань, професійних умінь, навичок, необхідних для прийняття самостійних рішень у реальних ринкових умовах, виховання у майбутніх фахівців потреби систематично оновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності. Набуття навичок із проведення емпіричних досліджень, зокрема, збирання інформації про діяльність сільськогосподарського підприємства та формування відповідної бази виробничих даних, також становить важливу складову в системі цілей виробничого стажування студентів.

В процесі практики студенти повинні вивчити економіку підприємства і його окремих галузей та виробництв, дослідити порядок та чинники формування фінансових результатів, провести оперативну діагностику фінансового стану, ознайомитись з правилами і методами обліково-фінансової діяльності підприємства, вивчити показники, що характеризують виробничі процеси підприємства.

Головними *завданнями* практики є:

– формування практичних навичок зі здійснення емпіричних досліджень, зокрема, проведення опитувань, самостійної роботи з первинними документами, статистичною звітністю, нормативними документами, спеціальною довідковою та фаховою літературою, джерелами маркетингової інформації;

– формування уявлення про підприємство, ознайомлення із організаційною та виробничою структурою, напрямками роботи;

– закріплення та поглиблення теоретичних знань, здобутих в університеті;

– вивчення системи економічних показників роботи підприємства;

–закріплення практичних навичок із узагальнення та обробки інформації;

–самостійне проведення аналізу стану розвитку підприємства, виявлення проблем та перспектив їхнього вирішення з використанням знань про сучасні технології сільськогосподарського виробництва;

–встановлення взаємозв'язків між явищами та процесами, які є суттєвими для вирішення конкретного практичного завдання;

–формулювання власних пропозицій щодо усунення виявлених проблем та використання наявних резервів для покращення економічної ефективності виробництва;

–формулювання висновків, рекомендацій і пропозицій за результатами проведеного дослідження.

Базами практики можуть бути сільськогосподарські підприємства різних форм власності, організаційно-правового статусу, які є юридичними особами і функціонують на ринку не менше 2-х років та здійснюють виробничу та виробничо-торгівельну види діяльності. Бази виробничої практики добираються випускаючою кафедрою спільно з відділом практики відповідно до основних вимог підготовки спеціалістів, спрямованості науково-дослідної роботи студентів та можливості здійснювати кваліфікаційне керівництво їх роботою.

Після проходження виробничої практики студенти повинні **вміти**:

- здійснювати аналіз показників діяльності підприємства і його підрозділів як в цілому, так і за окремими напрямками;

- виявляти причинно-наслідкові зв'язки процесів та явищ у конкретній галузі;

- оцінювати ефективність діяльності підприємства і його підрозділів з точки зору співвідношення отриманого результату і понесених витрат;

- оцінити ступінь відхилення показників результатів господарської діяльності з досліджуваним періодом і виявити фактори негативного і позитивного впливу на ці відхилення;

- обґрунтовувати наукові висновки та конкретні пропозиції щодо вдосконалення управління реальним досліджуваним об'єктом;

- готувати аналітичні огляди за результатами діяльності підприємства та підрозділів.

набути навичок:

- проведення емпіричних досліджень, узагальнення та обробки виробничо-комерційної інформації;

- систематизації економічних показників та проведення економічного аналізу;

- вибору і обґрунтування доцільності заходів щодо підвищення ефективності використання виробничих потужностей, основного і оборотного капіталу, матеріальних і трудових ресурсів;

- встановлення взаємозв'язків економічних показників;

- використання методів отримання економічної інформації з первинної та зведеної документації.

Отримані студентами під час виробничого стажування результати досліджень можуть бути використані при написанні майбутніх наукових та кваліфікаційних робіт.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

2.1. Загальні положення

Практика, що є продовженням навчального процесу, здійснюється при прямому керівництві з боку навчального закладу і при безпосередньому керівництві з боку наставника – керівника від підприємства. Загальне організаційне, навчально-методичне і наукове керівництво практикою здійснюється завідувачами кафедр. Здійснення контролю за роботою студентів під час виробничої практики доручається призначеним керівникам із числа досвідчених викладачів навчального закладу.

Офіційною основою для проведення практики є договір, який укладається між університетом та підприємством. Керівник підприємства видає наказ, у якому визначається порядок організації і проведення практики, призначається керівник практики від підприємства з числа провідних фахівців, які обов'язково мають відповідну вищу економічну освіту.

Загальна процедура організації дослідження під час проходження виробничого стажування може бути схематично зображена таким чином (рис. 2.1). Коротко коментуючи основні етапи проходження виробничого стажування, слід звернути увагу на такі важливі аспекти:

- під час прибуття на підприємство і представлення керівництву студент має чітко сформулювати основну мету виробничого стажування – збір даних про техніко-технологічні показники сільськогосподарської діяльності підприємства; завдання – збір інформації про наявні на підприємстві машини, обладнання, пристрої та споруди, використовувану технологію виробництва та результати (врожайність, вихід побічної продукції та ін.);

- отримана інформація не підлягає розголошенню третім сторонам в цілях, що не пов'язані з організацією навчального процесу, а студент гарантує конфіденційність та анонімність отриманої інформації (для цього також може бути укладена угода – відповідно до процедури, що передбачена на підприємстві стосовно комерційної таємниці);

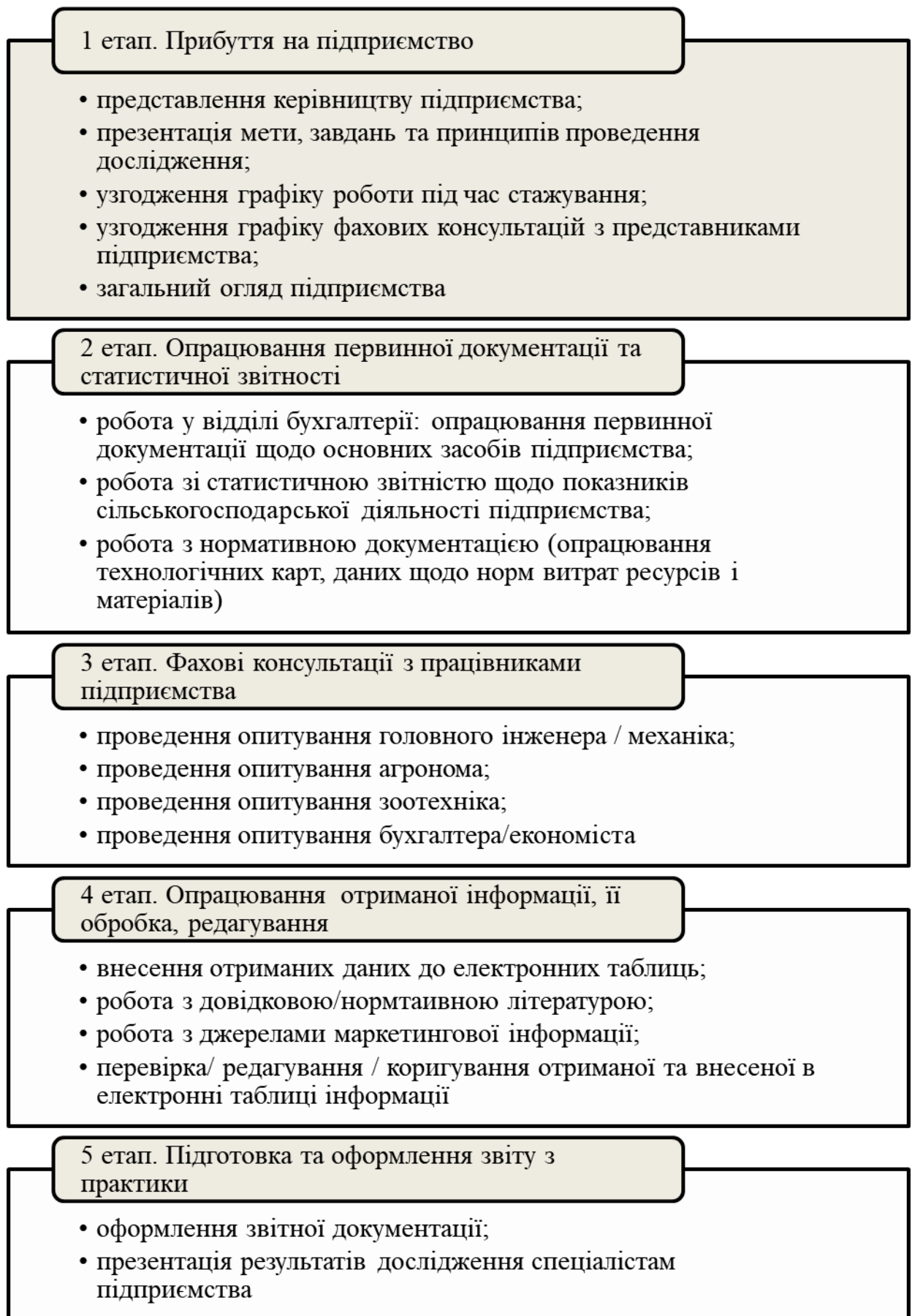

Рис. 2.1 Основні етапи організації робіт під час виробничого стажування

- слід чітко окреслити, що окрім роботи зі статистичною звітністю також необхідним буде проведення ряду фахових консультацій з представниками підприємства: головним інженером, механіком, агрономом, бухгалтером, зоотехніком;

-слід погодити графік фахових консультацій, а також питання, що будуть поставлені працівникам (надати для ознайомлення опитувальні листи – Додаток 3).

Невід’ємною складовою першого етапу є проведення огляду підприємства (виробничих ділянок, обслуговуючих та допоміжних виробництв). Метою даного огляду є визначення та фіксація наявних на підприємстві будівель та споруд, обладнання, машин та пристроїв, загального розташування виробничих та інших підрозділів підприємства. Ця інформація слугуватиме основою для проведення фахових консультацій із представниками підприємства.

Важливим процедурним питанням організації практики є складання індивідуального завдання та календарного графіку її проходження (табл. 2.1). Календарний графік проходження виробничої практики розробляється перед початком практики керівниками від університету, узгоджується з керівниками від підприємств, де студенти проходять практику з урахуванням особливостей підприємства та відділу, де студенти проходять практику.

Практика контролюється: керівниками від ВНЗ і підприємства; завідувачами кафедри, деканатом; представниками ректорату. При цьому застосовуються оперативні заходи щодо з'ясування виявлених недоліків. Керівники від ВНЗ можуть здійснювати перевірку наявності студентів на практиці та додержання виконання графіку проходження практики.

Таблиця 2.1 - Індивідуальне завдання та календарний графік проходження практики

№ з/п	Найменування робіт	Тижні проходження практики																Відмітки про виконання
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
	Контрольні звіти у ВНЗ			X		X		X		X		X		X			X	
1	Прибуття студента на підприємство, оформлення відповідних документів, знайомство з керівником практики від підприємства та робочим місцем	X																
2	Аналіз ресурсного потенціалу	X	X															
3	Аналіз динаміки економічної ефективності виробництва основних видів продукції			X														
4	Аналіз використання трудових ресурсів та організації оплати праці				X													
5	Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності				X													
6	Дослідження структури сівозміни					X												
7	Збирання даних про обладнання та пристрої, формування інтегрованої бази даних						X	X										
8	Збирання даних про механізовані роботи, формування інтегрованої бази даних							X	X	X								
9	Збирання даних про будівлі і споруди, формування інтегрованої бази даних									X								
10	Збирання даних про виробничі процеси, формування баз даних										X	X						

2.2. Обов'язки керівника практики від університету:

- надання оцінки стану та відповідності баз практики основним вимогам, що пред'являються ВНЗ до них, та визначенні рівня готовності їх для прийняття студентів;
- забезпечення проведення комплексу організаційних заходів перед відправленням студентів на практику,
- забезпечення студентів необхідними документами: щоденником практики (Додаток А) та програмою практики;
- складання індивідуального завдання для проходження переддипломної практики (Додаток Г) ;
- здійснювати поточний контроль та методичне керівництво практикою від університету та надання студентам-практикантам консультацій;
- у контакті з керівниками практики від підприємства забезпечити високу якість проходження практики відповідно до програми;
- систематично інформувати завідувача кафедри і декана про стан проходження практики студентами (потижнево, подекадно);
- систематично перевіряти зміст зібраних студентами матеріалів та стан підготовки звіту з практики;
- перевіряти правильність ведення щоденника практики;
- проводити регулярні (згідно зі складеним і затвердженим графіком) консультації та виїзні перевірки проходження практики студентом (на базових підприємствах);
- перевіряти дотримання студентом вимог і вказівок, рекомендацій щодо проходження практики і виконання змісту завдань;
- перевіряти звіти з практики і допускати їх до захисту.

2.3. Обов'язки керівників практики від підприємства - об'єкта практики:

- проведення заняття-інструктажу по вивченню правил внутрішнього розпорядку та поведінки на підприємстві;
- організація проходження практики студентів відповідно до діючої програми і виданого завдання;
- забезпечення студентів необхідною інформацією про діяльність підприємства;
- залучення студентів-практикантів до активної участі у поточній роботі організації та її структурних підрозділів;
- контроль за виконанням як окремих завдань, так і всієї програми практики в цілому;
- контроль дотримання практикантами виробничої і трудової дисципліни і вчасне повідомлення в університет про випадки серйозного порушення студентами правил внутрішнього розпорядку;
- здійснення регулярного інформаційного зв'язку з університетом;
- підготувати відгук і дати оцінку роботи студента на практиці. В характеристиці-відгуку необхідно відобразити:
 - наявність практичних навичок самостійного вирішення професійних задач;
 - вміння будувати взаємовідносини із керівництвом, колегами і клієнтами;
 - вміння дотримуватись правил професійної етики і трудової дисципліни;
 - активність у вивченні виробничого досвіду;
 - повноту виконання програми та індивідуального завдання;
 - готовність до самостійної роботи як фахівця;
 - до чого проявив особливий інтерес;
 - загальна оцінка роботи студента з практики.

2.4. **Обов'язки студентів – практикантів при проходженні практики**

Перед початком виробничої практики студент повинен отримати інструктаж відповідального за організацію виробничої практики на кафедрі та безпосереднього керівника практики, а також всі необхідні організаційно-методичні матеріали:

- скерування на практику (**Додаток Б**);
- повідомлення про проходження практики (**Додаток В**);
- щоденник проходження практики (**Додаток А**);
- сертифікат про рівень теоретичної підготовки студента (взяти на кафедрі у відповідального за практику),
- сертифікат об'єкта практики (взяти на кафедрі у відповідального за практику),
- індивідуальне завдання узгоджене із науковим керівником (**Додаток Г**);
- роздрукований паспорт підприємства (взяти на кафедрі у відповідального за практику)
- інший інструктивний матеріал.

Прибувши своєчасно на місце практики, студент повинен документально оформити початок практики, подати керівникові щоденник, пройти інструктаж з техніки безпеки, ознайомитися з робочим місцем.

Студенти повинні проходити практику як дублери економістів, керівників структурних підрозділів підприємств у відповідності до встановленого графіку. За можливості студенти можуть бути зараховані на відповідні штатні посади. В період практики на студента поширюються правила внутрішнього розпорядку, трудового законодавства і охорони праці, які діють на базовому підприємстві.

У період проходження практики студенти повинен:

- суворо дотримуватись правил техніки безпеки та внутрішнього розпорядку, що діють на підприємстві;

- сумлінно виконувати завдання отримані від керівника практики на підприємстві та програму практики;

- вести щоденник практики по відповідній формі (**додаток А**), в якому студент коротко записує все, що ним зроблено згідно календарного графіка. В ньому послідовно відображаються всі види виконуваних робіт, особисту участь в виробничій і суспільній діяльності підприємства, записує власні спостереження і зауваження стосовно діяльності підприємства, а також висновки і пропозиції по її покращенню. Записи ведуться **в робочому зошиті**, який є продовженням щоденника. Записи у щоденнику ведуться за кожен день. Після закінчення практики щоденник разом зі звітом переглядається керівником практики, підписується студентом і керівником практики, який складає відгук і завіряється печаткою підприємства;

- подати на кафедру у визначені терміни, оформлені відповідно до вимог щоденник разом зі звітом про проходження виробничої практики та іншими документами;

- захистити звіт з практики на кафедрі перед комісією у визначені графіком навчального процесу терміни.

Комісія, що складається з викладачів кафедри та представників деканату, розглядає звіт і за результатом його захисту оцінює виконання програми практики. Оцінка ставиться в залікову книжку.

При непередставленні у встановлений термін звіту, а також незадовільній оцінці результатів, студент направляється на практику повторно, в період канікул без переводу на наступний курс, або відраховується з університету.

3. ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

3.1. Загальногосподарська характеристика та аналіз господарської діяльності підприємства

За час виробничої практики студентові необхідно вивчити на матеріалах підприємства наступні питання:

1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства:

Студент повинен вміти: дати коротку організаційно-економічну характеристику підприємства, робити відповідні висновки.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці К1- К4.***

1.1. Організаційні засади діяльності підприємства.

1.1.1. Галузь діяльності підприємства, ринок, місія підприємства.

Ознайомлення з підприємством (організацією, установою), екскурсії по структурних підрозділах підприємства. Визначити місце підприємства в ринковому середовищі, партнерські зв'язки та угоди. Слід дати економічну характеристику галузі діяльності підприємства, особливостей діяльності, продукції (робіт, послуг), її значення і місце в економіці. Описати ринок продукції галузі і тенденції його розвитку, чітко визначити місію підприємства, його місце і роль у галузі, в регіоні. Ознайомитися з законодавчими актами, які регламентують умови діяльності підприємства (галузі), діючою системою оподаткування, сертифікації (ліцензування) продукції. Необхідно вивчити установчі документи бази практики. При цьому вказати найменування і відомче підпорядкування, визначити юридичний статус, ціль діяльності та функції підприємства, основні види діяльності підприємства;

1.1.2. Організаційна структура підприємства. Охарактеризувати діючу організаційну структуру підприємства, визначити її тип та вказати переваги і недоліки такої структури. Представити схему організаційної структури управління. Стисло описати призначення кожної ланки в загальному

управлінському процесі, посадових характеристик працівників та розподіл обов'язків між ними. Оцінити ступінь ефективності управління підприємством.

1.2. Аналіз основних економічних показників за останні 3 роки.

Після заповнення таблиць студент повинен їх проаналізувати, вказати тенденції зміни показників діяльності підприємства та проілюструвати аналітичну записку графіками.

2. Ресурсний потенціал.

Студент повинен вміти: аналізувати забезпечення ресурсами підприємства та ефективність його використання.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці К5- К15.***

2.1. Земельні ресурси (розмір та структура земельного фонду, ефективність використання сільськогосподарських угідь).

2.2. Техніко-технологічна база виробництва. Аналіз структури та складу основних фондів даного підприємства: характеристика руху основних фондів (розрахунок коефіцієнтів оновлення, вибуття, приросту; вивчення показників ефективності використання основних фондів (аналіз фондоддачі, фондомісткості, фондоозброєності і технічної озброєності праці); аналіз технічного стану основних фондів за коефіцієнтами зносу і придатності. Амортизація. Норми амортизації і порядок її нарахування. Показники ефективності використання обладнання: екстенсивні, інтенсивні і інтегральні коефіцієнти змінності, коефіцієнт завантаження; характеристика і перспективні форми технологічного розвитку підприємства (модернізація, технологічна переозброєність, капітальний ремонт, заміна).

2.3. Оборотні фонди та оборотні кошти підприємства та шляхи підвищення ефективності їх використання. Оборотні фонди, їх склад і структура. Оборотні виробничі фонди і фонди обігу. Показники ефективного використання оборотних фондів: кількість обертів, коефіцієнт оборотності в днях і коефіцієнт закріплення. Розрахунок суми коштів, вивільнених (додатково залучених) в результаті прискорення (уповільнення) їх оборотності.

2.4. Виробнича і соціальна інфраструктура (склад та структура ремонтного господарства, транспортне обслуговування виробництва, складське господарство, соціальна інфраструктура та соціальна діяльність підприємства).

3. Розвиток і економічна ефективність виробництва основних видів продукції.

Студент повинен вміти: аналізувати структуру витрат на виробництво основних видів продукції в динаміці, обчислювати собівартість основних видів продукції, визначити вплив факторів на собівартість одиниці продукції.

У цьому розділі також необхідно скласти структуру сівозміни, що може бути зображена таким чином (рис. 3.1), табл. К. 27.

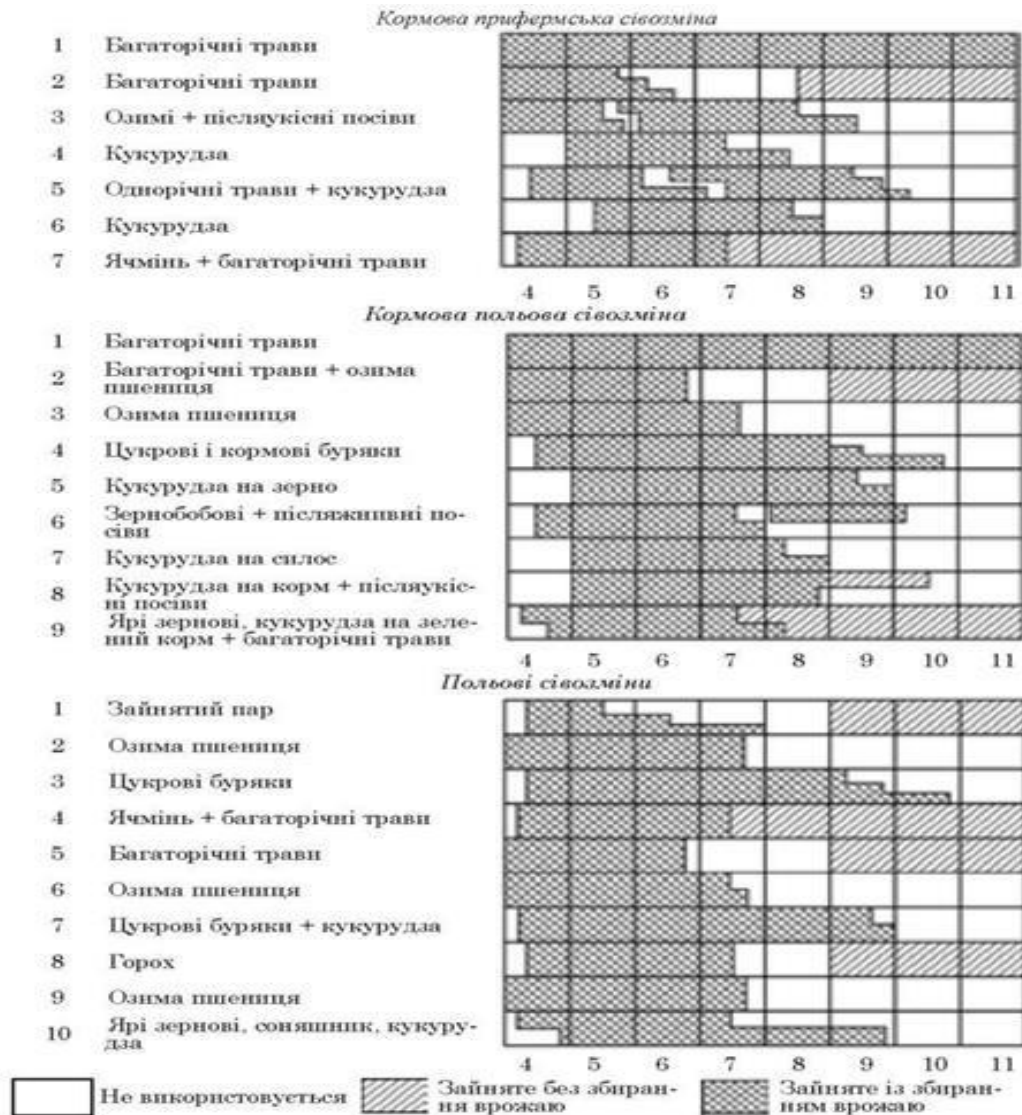

Рисунок 3.1 Структура сівозміни

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці K16- K21.***

3.1. Виробництво продукції рослинництва (посівна площа, урожайність, валовий збір, валове виробництво продукції та фактори, що його обумовлюють; продуктивність праці і залежність її від затрат на 1 га посіву та урожайності культури, собівартість, прибуток і рентабельність виробництва продукції їх взаємозв'язок і взаємообумовленість, розраховувати межу беззбитковості по кожному виду виробництва, проаналізувати структуру і динаміку собівартості видів продукції).

3.2. Виробництво продукції тваринництва (поголів'я тварин, їх продуктивність і валове виробництво продукції та фактори, що його обумовлюють, продуктивність праці і залежність її від затрат на 1 голову тварини та продуктивності худоби, собівартість, прибуток і рентабельність виробництва продукції їх взаємозв'язок і взаємообумовленість, розраховувати межу беззбитковості по кожному виду виробництва, проаналізувати структуру і динаміку собівартості видів продукції).

3.3. Стан розвитку переробної галузі.

4. Трудові ресурси та організація оплати праці на підприємстві.

Студент повинен вміти: аналізувати показники забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, ефективності їх використання, стан організації оплати та продуктивності праці.

*Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: **Таблиці K22- K24.***

4.1. Персонал підприємства. Категорії працюючих: основні і допоміжні робочі. Розрахунок коефіцієнтів: плинності, стабільності, приймання, вибуття основних робітників. Система підвищення кваліфікації, заходи щодо скорочення плинності кадрів. Показники руху персоналу на підприємстві.

4.2. Оплата праці на підприємстві.

4.2.1. Форми і системи оплати праці на підприємстві. Фактичний річний рівень оплати праці і його структура: основна заробітна плата, додаткова, річний рівень оплати праці по професіям. річний рівень оплати праці по професіям (в середньому на одного працівника): трактористи - машиністи,

шофера, оператори машинного доїння, інші (в залежності від спеціалізації підприємства);

4.2.2. Оплата праці в рослинництві. На конкретних розрахунках показати, як в підприємстві визначають розцінки за одиницю продукції, одиницю роботи. Навести *обліковий лист тракториста - машиніста* (форма с.-г. обліку № 67) і пояснити, як нарахувати заробітну плату робітнику за місяць;

4.2.3. Оплата праці в тваринництві. На конкретних розрахунках показати, як в підприємстві визначають розцінки за одиницю продукції тваринництва, обслуговування тварин та інші роботи. Навести форму с.-г. обліку №69 (*розрахунок нарахування оплати праці робітникам тваринництва*) і пояснити, як нараховували заробітну плату основним і підмінним робітникам за місяць; *оплата праці шоферів вантажних автомобілів*: показники, як в підприємстві визначають розцінки за 1 т вантажу, 1 т/км пробігу. Навести типову міжвідомчу форму № 4-с (*шляховий лист вантажного автомобіля*) і пояснити, як нараховується заробітна плата водію; *оплата праці по наряду* (форма с.-г. обліку № 70а); *оплата праці керівників і спеціалістів підприємства* (посадові оклади, доплати, премії);

4.2.4. Ефективність організації оплати праці в господарстві: вироблено валової продукції, валового, чистого доходу, прибутку розрахунку на 1 грн. заробітної плати. Аналіз використання фонду оплати праці - визначити правильність витрачання фонду заробітної плати та відповідність її розмірів обсягом продукції, що випускається. Показники продуктивності праці: виробіток і трудомісткість. Темп зростання продуктивності праці. Шляхи підвищення ефективності використання праці та заробітної плати.

5. Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності підприємства.

Студент повинен вміти: проводити аналіз майнового та фінансово-економічного стану підприємства та виявляти залежність результатів від факторів, які на них вплинули, дослідити фінансову стійкість,

платоспроможність господарства, проаналізувати дебіторську і кредиторську заборгованості.

Таблиці для проведення розрахунків і аналізу: Таблиці K25- K26.

5.1. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства (структура активів підприємства, стан дебіторської та кредиторської заборгованості, фінансова стійкість, платоспроможність й ліквідність підприємства);

5.2. Формування та використання прибутку (склад і динаміка прибутку підприємства, фінансові результати від реалізації продукції, робіт і послуг, інші фінансові доходи і витрати, показники рентабельності підприємства).

3.2. Збирання даних на підприємстві для маржинального аналізу

Для забезпечення, наскільки це можливо, прозорості та уніфікації процесу збирання та обробки даних для практичного застосування, слід дотримуватись ряду принципів:

Відносним базисом розрахунку завжди є одна певна одиниця одного певного виробничого процесу (наприклад, один гектар або одне ското-місце в корівнику) і (до тих пір поки нічого іншого не буде задано в розрахунку) один рік.

Вартість ринкової продукції розраховується виходячи з ринкової вартості виробленого товарного основного продукту (наприклад, зернові, молоко, м'ясо) і побічного продукту (наприклад, телята, старі тварини на забій, солома). У разі якщо мова йде про побічні продукти виробництва, які не збуваються на ринку і використовуються всередині підприємства, їм присвоюється вартість заміщення (наприклад, вартість добрив у тваринництві).

Витрати на добрива визначаються виходячи з виносу поживних речовин із ґрунту різними культурами. При цьому враховуються, поки нічого іншого

не буде задано в розрахунку, азот, фосфор і калій. Повернення поживних речовин в ґрунт також повинно бути враховано, наприклад, через соломку, яка залишається на ріллі. Залишкова потреба в добривах певної культури перемножується з цінами на чисті поживні речовини N, P₂O₅ і K₂O, визначеними на основі цін на мінеральні добрива.

Потреби в оборотних засобах і тваринах, в робочому часі і використовуваних земельних угіддях виражені в кількісному вигляді, проте не оцінюються в грошовому еквіваленті.

Оцінка витрат і виходу продукції здійснюється на базі ціни нетто.

Базисною ціною в кожному випадку є ціна франко-двір (місце знаходження товару). У разі відхилення від цього базису, повинні братися до уваги транспортні витрати до місця транспортування продукції. На цій основі повинна розраховуватися її ціна.

Субсидії враховуються тільки в тому випадку, якщо вони специфічні в одному з виробничих процесів і змінюються пропорційно розширенню цього виробничого процесу.

Сукупність джерел інформації для формування бази виробничих даних може бути представлена наступним чином (табл. 3.1).

Форми таблиць для збирання даних з метою проведення маржинального аналізу наведені у **Додатку Л**.

За результатами 1 етапу дослідження, у тому числі бесіди з керівництвом підприємства, слід сформулювати загальний опис сільськогосподарського підприємства (табл. Л.1).

Формування інтегрованих баз даних

Одним із перших кроків щодо збирання даних на підприємстві є формування так званих інтегрованих баз даних, тобто баз даних (електронних таблиць) із інформацією, що є спільною для декількох виробничих процесів. Основу такої інформації становлять:

дані про наявні на підприємстві машини, обладнання та пристрої, важливі для обчислення постійних витрат (табл. Л.2) та змінних витрат (табл. Л.3);

дані про основні технологічні операції (механізовані роботи) на підприємстві та пов'язані з ними змінні витрати механізації (табл. Л.4), а також відповідні витрати праці (табл. Л.5).

Таблиця 3.1 - Джерела інформації для формування бази виробничих даних

Джерело Дані про	Виробничі дані	Дослідницькі установи	Державна статистика	Професійна література	Товарні біржі	Торговельні підприємства
Урожайність/ вихід продукції	X		X			
Ринкові ціни	X		X		X	X
Прайс-індекси			X			
Ціни на добрива	X			X	X	X
Винос/внесення поживних речовин		X				
Кількість насінневого матеріалу/ ціни	X	X				X
Засоби захисту рослин, ціни	X	X	X			
Корми, ціни	X			X		
Норми потреб у кормах				X		
Стандартна механізація	X					
Витрати на механізацію		X				
Витрати паливно-мастильних матеріалів	X	X	X			
Витрати на сушіння	X	X				
Страховання	X	X				
Витрати на енергію	X	X				
Витрати на обслуговування / ціни на послуги	X			X		
Витрати робочого часу у тваринництві	X	X				
Витрати робочого часу у рослинництві	X	X				
Головні показники виробництва (наприклад: час між отелами, падіж, кількість виробничих циклів та ін.)	X	X	X	X		

Загальний порядок організації робіт із формування таких інтегрованих баз даних є таким:

1) Опрацювати інформацію про основні засоби (машини та пристрої), наявні на підприємстві (табл. Л.2, табл. Л.3), чітко вказавши назву

машини / пристроїв / обладнання, серійний номер, технічні характеристики (потужність, витрати пального), обсяг робіт на підприємстві та ін. Заповнюючи табличні форми, доцільніше групувати технічні засоби таким чином: спочатку перелічити всі машини, далі – пристрої.

2) Використовуючи технологічні карти сформувати базу даних механізованих робіт і операцій на підприємстві (табл. Л.4, Л.5)

ВАЖЛИВО! за відсутності технологічних карт на підприємстві джерелом даних для формування бази даних про механізовані роботи є результати опитування агронома, бухгалтера, головного інженера, механіка, зоотехніка. Опитувальні листи розміщені у **Додатку 3**.

3) За результатами власно проведеного огляду підприємства, а також опитування бухгалтера сформувати базу даних про будівлі та споруди (табл. Л.6).

Джерела даних для заповнення табл. Л.2, Л.3: власний огляд господарства, дані статистичної звітності 10-мех річна (частково), первинна документація з обліку основних засобів

Необхідними елементами запису даної бази даних про машини та пристрої є назва технічного засобу, серійний номер, рік виробництва, марка двигуна. Наприклад: Трактор МТЗ 80 Беларус, 1992 р., Д-240

Коментарі для заповнення табл. Л.2:

– дані про потужність (ст. 2) заповнюються відповідно до паспорту технічного засобу, у кВт*год, кінських силах;

– витрати на придбання заповнюються відповідно до первинної документації з обліку основних засобів;

– інформація про термін використання заповнюється на підставі дати придбання технічного засобу, позначеної у первинних документах, з урахуванням нормативного строку використання обладнання (за даними паспорту ТЗ, або орієнтуючись на нормативи, визначені Податковим кодексом - Стаття 138.3.3);

– інші річні витрати – інформація заповнюється за результатами опитування бухгалтера (витрати зі «зберігання/розміщення» технічного засобу);

– страхова премія – ставка відсотку, що сплачується у випадку страхування технічного засобу, заповнюється за результатами опитування бухгалтера;

– амортизація, витрати зі страхування, загальні річні постійні витрати – дані заповнюються автоматично в електронній таблиці за результатами обчислення відповідно до наведених у табл. Л.2 формул (формули слід ввести у відповідні клітинки електронної таблиці).

Коментарі для заповнення табл. Л.3:

– одиниці виміру – це одиниці виміру роботи (використання) технічного засобу, прийняті в господарстві – гектари (га) чи години (год).

– дані про витрати палива можна заповнити за результатами опитування головного інженера, начальника відділу механізації, а також на основі паспорту технічного засобу чи нормативів витрат (нормативні витрати пального): ДБН В.2.8-12-2000 «Типові норми витрат пального і змащувальних матеріалів для експлуатації техніки в будівництві» (затверджені наказом Держбуду України від 12.01.2000 р. №9, введені в дію з 01.07.2000 р.); Нормами витрат паливно-мастильних матеріалів на роботу дорожньо-будівних та спеціальних машин Н218. «Укравтодор» 043-96 (затвердженими наказом по корпорації «Укравтодор» від 14.08.96 р. №156, введені в дію з 01.09.96 р. замість Н218 УРСР 043-87р.); Нормами витрат палива й мастильних матеріалів на автомобільному транспорті, затвердженими наказом Міністерства транспорту України від 10.02.98 р. №43.

– дані про ціни на пальне заповнюються на основі бази даних ринкової інформації (цін).

– витрати на мастильні заповнюються за результатами опитування головного інженера, начальника відділу механізації – щодо обсягів спожитих

мастильних матеріалів, помноживши їх на ціни відповідних матеріалів (база даних цін), або ж – за результатами опитування бухгалтера;

– витрати на ремонт заповнюються за результатами опитування головного інженера, начальника відділу механізації – щодо придбаних запчастин, отриманих послуг з ремонту, помноживши їх на ціни відповідних матеріалів (база даних цін), або ж – за результатами опитування бухгалтера;

– інші допоміжні витрати заповнюються за результатами опитування бухгалтера (якщо мали місце).

Зверніть увагу! обчислення витрат на пальне, мастильні матеріали, ремонт, інших витрат здійснюється у розрахунку на 1 одиницю роботи (га чи год) технічного засобу. Саме ця величина записується у таблицю. Найпростіший спосіб отримання цієї величини – ділення відповідних річних витрат (табл. Л.4) на обсяг виконаних технічним засобом робіт за рік (га чи год) – табл. Л.4.

Джерела даних для заповнення табл. Л.4, Л.5: технологічні карти, опитування головного інженера, начальника відділу механізації, агронома, зоотехніка, бухгалтера

Необхідними елементами запису даної бази даних є група операцій (наприклад, обробіток ґрунту), вид операції (наприклад, коткування), використовувані технічні засоби (вибираємо з Баз даних «Обладнання», табл. Л.2)

Коментарі для заповнення табл. Л.4:

– одиниця виміру – відповідно до табл. Л.2;

– кратність операцій – заповнюється відповідно до технологічної карти, за результатами опитування – показує кількість разів, які дана операція виконується під час виробничого циклу;

– фактичний обсяг робіт за рік – за результатами технологічної карти чи опитування;

– нормативний обсяг робіт – нормативний обсяг робіт технічного засобу відповідно до паспорту ТЗ;

– витрати на ремонт можна заповнити за результатами опитування головного інженера, начальника відділу механізації – щодо придбаних запчастин, отриманих послуг з ремонту, помноживши їх на ціни відповідних матеріалів (база даних цін), або ж – за результатами опитування бухгалтера;

– інші допоміжні витрати заповнюються за результатами опитування бухгалтера (якщо мали місце);

– період – заповнюється відповідно до технологічної карти або ж за результатами опитування фахівців, позначається номер місяця із вказівкою – у першій «а» його половині чи у другій «б».

Коментарі для заповнення табл. Л.5:

– дані про витрати праці заповнюються відповідно до технологічної карти, а за її відсутності – за результатами опитування фахівців підприємства;

– дані про оплату праці заповнюються за результатами консультацій з бухгалтером підприємства;

Зверніть увагу! дані 2 та 3 стовпчику, а також кратність операцій у табл. Л.4 та Л.5 є ідентичними.

Джерела даних для заповнення табл. Л.6: огляд господарства, опитування головного інженера, агронома, зоотехніка, бухгалтера

Необхідними елементами запису даної бази даних є назва будівлі/споруди

Коментарі для заповнення табл. Л.6:

– одиниця виміру – для складу, наприклад, м² чи м³, для сараїв – скотомісце, для ангару – м² та ін.

– потужність – можливості споруди/будівлі щодо розміщення матеріально-технічних ресурсів, заповнюються за результатами опитування;

– витрати на придбання – це балансова вартість будівлі або споруди, заповнюються за результатами опитування або ж на підставі первинної документації (вартість монтажу, послуг із будівництва тощо);

– термін використання – заповнюється за результатами опитування (нормативний термін використання) або ж відповідно до нормативів, визначених Податковим кодексом щодо даної групи основних засобів. Зокрема, мінімальний термін для будівель становить 20 років, для споруд – 15 років.

– інші річні витрати – це, передусім, витрати з обслуговування, охорони, комунальних платежів, прибирання – заповнюються за результатами опитування бухгалтера;

– страхова премія – ставка відсотку, що сплачується у випадку страхування технічного засобу, заповнюється за результатами опитування бухгалтера.

Зверніть увагу! у даній таблиці також слід позначити споруди з обладнанням, вказавши, яке саме обладнання наявне (з того, що вказано у табл. Л.2), також позначивши й відповідні витрати щодо обладнання.

Формування бази даних про виробничі процеси

Формування бази даних про окремі виробничі процеси здійснюється за результатами опрацювання статистичної звітності підприємства, опитування фахівців підприємства (агронома, зоотехніка), а також з використанням інформації з інтегрованих баз даних.

Узагальнена інформація про дані, що містяться в окремих формах статистичної звітності, та є необхідними для проведення маржинального аналізу, представлена у табл. 3.2.

Іншим, не менш важливим джерелом інформації для заповнення електронної таблиці даних про виробничі процеси є самостійно зібрана ринкова інформація – дані про ціни на матеріально-технічні ресурси (рекомендації щодо її формування надано далі).

Таблиця 3.2 – Статистична звітність, що може бути використана для отримання основних та довідкових даних для маржинального аналізу

Форма звітності (за номером)	Інформація	Коментар
1	2	3
01_СГН раз на рік	<i>дані про сімейну робочу силу, наявність техніки, будівель та споруд, площі та продукцію - статистика домогосподарств</i>	Для особистих селянських домогосподарств
02_СГН місячна	виробництво та продаж сільськогосподарської продукції домогосподарствам	Для особистих селянських домогосподарств
1-зерно місячна	кількість продукції, що надійшла на перероблення та зберігання – зернові та олійні (для підприємств, що мають власні або орендовані потужності)	Заповнення даних про використання потужностей (виробничі операції)
№ 2-інвестиції (річна)	Дані про інвестиції, будівництво та придбання об'єктів	Заповнення даних про характеристику будівель та споруд (витрати)
№ 4-мтп (річна)	Дані про використане паливо та енергетичні ресурси	Довідково: при визначенні змінних витрат механізації
№ 4-сг річна	Дані про посівні площі	Заповнення даних про виробничі процеси рослинництва
№ 29-сг річна	Дані про основні виробничі процеси, посівні площі, урожайність та вихід основної продукції	Заповнення даних про виробничі процеси рослинництва
№ 50-сг річна	Дані про основні виробничі процеси, дані про ринкову продукцію, витрати ресурсів власного виробництва, кількість використаного насіння та посадкового матеріалу (та джерело походження – власне виробництво чи придбані),	Заповнення даних про виробничі процеси рослинництва та тваринництва
№ 21-заг річна	Дані про обсяги реалізації (ринкову продукцію) у натуральному та вартісному вираженні, ціни підприємства на основну та побічну продукцію (шляхом обчислень)	Заповнення даних про виробничі процеси рослинництва та тваринництва
№ 37-сг місячна	Дані про посівні площі, урожайність та вихід основної продукції	Заповнення даних про виробничі процеси рослинництва

1	2	3
№ 9-сг річна	Дані про використані добрива, засоби захисту рослин (у тому числі за окремими виробничими процесами), якщо звітність повна	Заповнення даних про виробничі процеси рослинництва
№ 1-ПВ	Дані про відпрацьований робочий час, з розподілом за галузями (рослинництво, тваринництво)	Заповнення даних про виробничі процеси рослинництва та тваринництва
№ 24-сг річна	Дані про виробничі процеси у тваринництві, результати (вихід продукції), технологічні показники виробничих процесів у тваринництві (падій стада, непридатні тварини, забій та ін.)	Заповнення даних про виробничі процеси тваринництва

Загальні форми електронних таблиць з інформацією про виробничі процеси у рослинництві та тваринництві з коментарями представлені у табл. Л.7 – 2.13.

Заповнюючи таблицю Л.7 слід враховувати такі особливості окремих виробничих процесів, порівняно зі стандартною таблицею (озима пшениця):

для соломи в раціоні, кукурудзи на силос, луків, трав'яного силосу слід внести дані щодо кількості виробництва основної продукції у вазі зеленої маси, позначити вміст сухої речовини (у відсотках) та питому вагу втрат продукції у виробничих процесах. Слід також позначити вміст у кормі енергії та протеїну (визначається на підставі спеціальних довідкових даних, наприклад, за посиланням <https://www.zerno-ua.com/journals/2011/iyul-2011-god/zbalansovanist-rationu-po-bilku-ta-energiyi-klyuch-do-uspihu-v-molochnomu-skotarstvi>), а також доступність його в якості зимового корму – дані з підприємства (опитування).

для соломи на підстилку слід внести дані щодо кількості виробництва основної продукції у вазі зеленої маси, позначити вміст сухої речовини (у відсотках) та питому вагу втрат продукції у виробничих процесах. Слід також позначити доступність в якості зимового корму.

Порівняно з молочним тваринництвом, інші виробничі процеси мають свою специфіку у вимірі їхньої результативності (табл. Л.9-Л.12), дані що витрат ресурсів заповнюються аналогічно табл. Л.8, якщо не вказано інше.

Формування бази даних ринкової інформації

Інформація про ринки та ціни, що використовується у маржинальному аналізі та щодо якої мають бути сформовані бази даних, може бути згрупована у такий спосіб:

- Ціни на продукти рослинництва: за видами культур (Зернові, Просапні, Бобові, Олійні, Прядильні, Овочі, Інші) з конкретними культурами у межах означених видів;

- Ціни на ресурси, що використовуються у рослинництві (насінневий матеріал – у розрізі видів та культур; добрива – у кг. чист. поживної речовини; засоби захисту рослин; паливо та мастильні матеріали);

- Ціни на послуги, зокрема, сторонніх організацій (Обробіток ґрунту; Транспортування; Внесення добрив; Посів; Захист рослин; Збирання врожаю; Заготівля кормів; Послуги (роботи) у тваринництві; Інші);

- Ціни на продукцію тваринництва (нетелі, телята, племінні поросята, молоко);

- Ціни на ресурси (послуги) для тваринництва (кормові засоби, ветеринарне обслуговування);

- Ціни на інші ресурси (енергія – теплова, електрична; водозабезпечення).

При формуванні БД цін слід дотримуватись ряду вимог щодо окремих продуктів (ресурсів), тобто представлення інформації про них:

- При формуванні БД про ціни на насінневий матеріал слід вказати норму висіву на підприємстві та джерело ресурсу (власного виробництва чи придбане);

- Вміст поживних речовин у окремих добривах (його перерахунок) здійснюється відповідно до сертифікатів на добрива (зазначення вмісту речовин), а також довідково - відповідно до інструкції із заповнення ф. 9-ст (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0733-05>);

- Засоби захисту рослин (наводяться із вказівкою про норми витрат на гектар. Цю інформацію можна віднайти у формі статистичної звітності 9-сг, або ж шляхом опитування;

- Дані про ретроспективні ціни на ЗЗР також містяться у формі 9-сг;

- Дані про використання паливно-мастильних матеріалів заповнюються відповідно до форми 4-мтп або за результатами опитування;

- При формуванні БД цін на корми слід виходити із того, які з них використовуються у господарстві (за результатами опитування). При цьому важливим є позначення вмісту енергії у кормах, що зазначається на специфікації кормових засобів (КЗ);

- Дані про використання енергії та води містяться у формі 11-мтп.

- Ціни підприємства на вироблену продукцію можна знайти у ф. 21-заг річна (як ділення вартості реалізованої продукції на її кількість);

- Ціни підприємства на використані матеріально-технічні засоби можна заповнити відповідно до форми 50-сг річна, розділ 4;

Звісно, при формуванні БД слід дотримуватись також вимог щодо достовірності та повноти інформації, правомірності її отримання та надійності.

Узагальнена база даних цін може бути представлена в такий спосіб (табл. Л.14) та повинна містити середні ціни за останні два роки та актуальні (станом на 1 грудня 2019 р.) ціни на ресурси та продукцію. У стовпчику Джерело позначте посилання на джерело даних про поточні ціни. Джерела інформації про ринкові ціни згруповані у табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Джерела інформації про ринкові ціни

Ресурси 1	Джерело даних про ринкові ціни 2
Продукти рослинництва	<p>ціни за окремими продуктами та індекси їхньої динаміки на сайті Укрстату http://www.ukrstat.gov.ua/ ринкові ціни на продукцію рослинництва, у тому числі за регіонами на сайті https://zernotorg.ua Електронна зернова біржа https://graintrade.com.ua/ Закупівельна компанія Нібулон http://nibulon.com/ Зернова дошка оголошень http://zernoua.com/ Група компаній Прометей https://prometey.org.ua/ Аналітика ринку на сайті http://milkua.info/uk Агропросперіс https://www.agroprosperis.com/price-in-ports.html</p> <p>Для овочів та фруктів можна також використати БД цін Оптового ринку Шувар https://info.shuvar.com/production</p>
Насінневий матеріал	<p>Джерела інформації про актуальні ціни: Група компаній Прометей https://prometey.org.ua/ https://farmershop.com.ua/ https://fermercenter.com/ https://aristocrat-agro.com/ https://www.eridon.ua/ Зернова дошка оголошень http://zernoua.com/</p>
Добрива (у чистих поживних речовинах)	<p>Джерела даних: Група компаній Прометей https://prometey.org.ua/ https://farmershop.com.ua/ https://fermercenter.com/ https://aristocrat-agro.com/ https://www.eridon.ua/</p>
Добрива (у чистих поживних речовинах)	<p>Зернова дошка оголошень http://zernoua.com/ та ін. Вміст поживних речовин у окремих добривах (його перерахунок) здійснюється відповідно до сертифікатів (зазначення вмісту речовин), а також довідково-відповідно до інструкції з заповнення ф. 9-ст (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0733-05)</p>
Засоби захисту рослин	<p>Дані про актуальні ціни на ЗЗР на сайтах компаній-постачальників, зокрема: https://farmershop.com.ua/ https://fermercenter.com/ https://aristocrat-agro.com/ https://www.eridon.ua/ Зернова дошка оголошень http://zernoua.com/ та ін.</p>

1	2
Паливо та мастильні матеріали	Дані про актуальні ціни: https://lardimarket.com/uk/catalog/diesel_fuel http://agrotorg.net/ua/board/r-95/p-1/ http://www.4sg.com.ua/board.php?b=479
Обслуговування / послуги	https://prom.ua/Selskohozyajstvennye-uslugi http://www.4sg.com.ua/board.php?b=464 https://zlagoda.biz.ua/posluhy https://www.eridon.ua/
Продукція тваринництва	http://milkua.info/ https://index.minfin.com.ua/ сільськогосподарські тварини http://agronovator.ua/
Кормові засоби	Джерела даних про актуальні ціни: https://prom.ua/Korm-dlya-zhivotnyh http://zernoua.com/ http://agro-ukraine.com/ https://bronto.ub.ua/ http://milkua.info/
Ветеринарні засоби/ обслуговування	https://ukrvet.ua/ua/ - ветеринарні засоби та приладдя, окремі послуги https://33korovy.in.ua/ - вет препарати, послуги
Інші матеріали та ресурси	Тарифи: електрична енергія, теплопостачання, водопостачання та водовідведення: http://www.nerc.gov.ua/

Крім того, на веб-порталі відкритих даних <https://index.minfin.com.ua/> можна дізнатись актуальні ціни на ринках, на ПММ, рівень мінімальної заробітної плати, відсоткових ставок тощо.

4. ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ І ЗАХИСТУ ЗВІТУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

4.1. Основні вимоги до оформлення і змісту звіту

Звіт про проходження виробничої практики складається на основі зібраного під час практики фактичного матеріалу, здобутих знань і обсягу виконаних робіт. Завершується оформлення звіту в останні 2 дні практики. Звіт – результат самостійної творчої роботи студента. Переказ у звіті матеріалів з навчальних посібників, лекцій не дозволяється.

Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики, мати висновки і пропозиції щодо окреслення шляхів удосконалення та підвищення ефективності роботи підприємства або відповідного структурного підрозділу, який був базою проходження практики, поліпшення умов праці на ньому тощо.

Звіт про проходження практики оформлюється студентами у письмовому вигляді. Він повинен мати чітку побудову, логічну послідовність, переконливу аргументацію, обґрунтованість рекомендацій та висновки.

Звіт повинен включати в себе **наступні складові**:

- титульний аркуш (приклад оформлення наведено у додатку Д);
- заповнений бланк індивідуального завдання для проходження практики (Додаток Г);
- зміст, що відображає назви усіх розділів і підрозділів звіту із зазначенням сторінок, на яких вони викладені;
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- списку використаних джерел;
- додатків.

Зразок оформлення змісту звіту про результати виробничої практики наведено у додатку Е.

Титульний аркуш є першою сторінкою звіту (Додаток Д).

Вступ

У вступі слід вказати мету і завдання виробничої практики, задачі і проблеми, які вирішувалися, а також базу проходження практики. Загальна характеристика підприємства: назва, форма власності, організаційно-правова форма, галузева належність, загальна кількість працівників, у тому числі чисельність апарату управління (2-3 с).

Основна частина.

Цей розділ має відповідати структурі програми практики. В ньому наводяться відповіді на питання програми виробничої практики. За кожним з розділів програми практики повинні наводитися аналітичні викладки. Для обґрунтування висновків обов'язковим є застосування статистичних та економіко-математичних методів дослідження. Дані кожної таблиці мають бути проаналізовані в тексті з відповідними висновками. Кожний розрахунок повинен супроводжуватися відповідними поясненнями та висновками, які розкривають причини виявлених відхилень, тенденції динаміки показників, характер їх співвідношення. Отримані результати необхідно порівнювати з установленими нормативами, відповідними прогресивними даними споріднених підприємств.

Сформовані бази даних для маржинального аналізу є складовою основної частини звіту.

Висновки та пропозиції. У висновках мають бути подані підсумки практики та конкретні пропозиції щодо вдосконалення або підвищення якості окремих аспектів економічної роботи і управлінського процесу на підприємстві. Вони повинні бути основані на інформації, викладеній у звіті і мати економічне обґрунтування.

Пропозиції повинні мати логічний, доказовий, аргументований характер і відповідати таким вимогам:

- містити елементи самостійного дослідження;
- містити розрахунки, виконані на ЕОМ;
- містити достатній для обґрунтування пропозицій аналіз досліджуваної проблеми у межах базового підприємства.

Список літератури включає нормативні матеріали, методичні рекомендації і інші літературні джерела, які були використані при складанні звіту.

Звіт слід підкріпити реальними документами підприємств (установ, організацій), що наводяться у *додатках*. У додатках подаються статистичні вихідні дані, допоміжні матеріали (проміжні математичні розрахунки, ілюстрації допоміжного характеру тощо).

Рекомендований обсяг звіту – 50 - 60 сторінок друкованого тексту (Times New Roman, 14 шрифт, 1,5 інтервал).

Оформлення звіту має відповідати загальним вимогам до наукових робіт згідно з державним стандартом ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки та техніки. Структура і правила оформлення». [http://ntb.pstu.edu/fileadmin/doc/SSU_3008-95.pdf]. Основні положення цього стандарту у скороченому варіанті наведені нижче.

Поля слід залишати з чотирьох сторін аркушу: ліве – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє та нижнє – 20 мм. Нумерація сторінок звіту повинна бути наскрізною, починатися з титульного аркуша. На титульному аркуші, змісті та першій сторінці вступу номер сторінки не потрібно ставити.

Оформлення посилань на інформаційні джерела. На всі запозичені із літературних джерел відомості, формули, числові дані необхідно дати посилання. Посилання в тексті на джерела наводять у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки. Перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру джерела у списку використаних джерел, друга - номеру сторінки (наприклад, [32, с. 85]). Для пояснення та доповнення тексту в звіті може використовуватися різний ілюстративний матеріал. Всі ілюстрації мають бути пронумеровані в межах розділу арабськими цифрами: Рис.1.1,

Рис.2.3 тощо. Перша цифра означає номер розділу, а друга (після крапки) – номер рисунка. Ілюстрації супроводжуються підписами і пояснювальними даними, які розміщуються разом з номером під ними. Найбільш наочними та простими ілюстраціями є таблиці. Кожна з них повинна мати назву. **Таблиці** нумерують послідовно у межах розділу. Номер таблиці має складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка. Напис „Таблиця” із зазначенням її номера та назву таблиці розміщують над таблицею та друкують симетрично до тексту. Заголовки граф мають починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків має бути не меншою від 8 мм. Таблицю розміщують в тексті так, щоб її можна було читати без обертання переплетеного блока рукопису або з обертанням за стрілкою годинника. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. У разі перенесення на інший аркуш слово „Таблиця”, її номер і назву не повторюють, а вказують наприклад „Продовж, табл. 1.2”.

Зразки оформлення рисунків та таблиць наведено у **додатку М**.

Допоміжні, другорядні, але такі, що мають цінність, матеріали мають бути подані у **додатках**. Кожний додаток слід починати з нової сторінки із зазначенням зверху посередині сторінки слова «Додаток», які позначають великими літерами українського алфавіту, починаючи з А. Додатки позначаються великими літерами української абетки, за винятком Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. На всі додатки повинні бути посилання в тексті.

Список літературних джерел має бути поданий в кінці звіту перед додатками. Літературні джерела зазначаються за алфавітним порядком. Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту ДСТУ 8302:2015. Приклад оформлення списку літературних джерел наведено в **додатку Н**.

Звіт переплітається або підшивається в папку.

4.2. Порядок захисту звіту про проходження виробничої практики.

Оформлений звіт разом із заповненим щоденником студент подає на перевірку керівнику практики від підприємства. Керівник практики від підприємства за умови позитивної оцінки звіту готує характеристику на студента, викладає її в щоденнику, де оцінює виконання програми практики, індивідуального завдання, обґрунтованість пропозицій та відповідність документів вимогам оформлення. Після отримання затверджених печаткою підприємства характеристики і рецензії за підписом керівника з бази практики студент в перший тиждень після повернення з практики подає на кафедру для реєстрації та перевірки науковим керівником оформлений **звіт** разом із заповненим **щоденником** та **супровідними документами**:

1. Повідомлення про проходження практики з підписом керівника і печаткою підприємства (**Додаток В**).
2. Сертифікат про рівень теоретичної підготовки студента з виставленим рівнем знань на підприємстві, підписаний керівником і затверджений печаткою підприємства.
3. Сертифікат об'єкта практики підписаний керівником і затверджений печаткою підприємства.
4. Роздрукована анкета студента (сайт СНАУ).
5. Роздрукований паспорт підприємства.
6. Електронний варіант анкети студента, паспорту підприємства, резюме випускника, фотозвіт про проходження практики.
7. Електронний варіант відсканованої звітності підприємства.
8. Електронні таблиці з зібраними даними для маржинального аналізу

Керівник практики від кафедри розглядає й оцінює звіт студента, дає відгук з рекомендацією до захисту перед кафедральною комісією. У випадку наявності суттєвих відхилень від вимог щодо змісту та оформлення звіту, він повертається на доопрацювання.

Студент готує до захисту доповідь та ілюстративний матеріал у вигляді таблиць, рисунків, які уточнюють результати дослідження, основні узагальнення та пропозиції, що містяться у звіті. Робить презентацію засобами PowerPoint.

Захист звіту приймає комісія, яку призначає завідувач кафедрою, з обов'язковим включенням до комісії керівника практики від кафедри. Під час захисту визначається якість виконання робочої програми, глибина знань з висвітлених питань, рівень оволодіння студентом практичними навичками самостійної роботи зі спеціальності. За результатами захисту виставляється диференційована оцінка, яка має бути зафіксована на титульному аркуші звіту, у відомості та заліковій книжці.

В випадках, якщо не виконана програма практики, отримана негативна характеристика з бази практики або незадовільна оцінка на захисті, а також не дотриманий строк подання звіту, студент може бути направлений на практику повторно під час канікул, або проведене відрахування студента з університету за невиконання навчального плану.

Критерії оцінювання практики

За результатами проходження практики здійснюється оцінювання рівня засвоєння студентами загальних принципів практичної професійної діяльності та ступінь оволодіння навичками її аналізу. Підсумкова оцінка знань, умінь та навичок студента, набутих на практиці, встановлюється за 100-бальною шкалою із подальшим переведенням її у чотирибальну шкалу оцінок.

Оцінка 90-100 балів (А) ставиться за глибоке висвітлення поставлених програмою практики питань. При написанні звіту студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою. Всі питання розкриті повністю як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом. Всі висновки обґрунтовані і викладені автором самостійно. Робота повинна бути написана акуратно, логічно, послідовно. Всі таблиці, графіки, діаграми, формули повинні бути

оформлені згідно всіх вимог. При захисті звіту студент показує чітке володіння понятійним апаратом, методиками аналізу, вміння використовувати їх для прийняття управлінських рішень.

Оцінка 82-89 балів (B) ставиться за повне висвітлення питань звіту. Всі питання розкриті з використанням типового алгоритму. Студент при написанні звіту припускає незначні випадкові погрішності, які не надають суттєвого впливу на повноту та змістовність роботи. Звіт написаний акуратно і послідовно, оформлення відповідає всім вимогам. При захисті роботи студент показує в цілому добре володіння понятійним апаратом, методиками аналізу, вміння використовувати їх для прийняття управлінських рішень.

Оцінка 75-81 балів (C). Основні питання звіту розкриті схематично, з використанням типового алгоритму. Робота написана акуратно і послідовно, оформлення відповідає всім вимогам. При захисті звіту студент показує в цілому добре володіння матеріалом, але допускає незначні помилки.

Оцінка 69-74 балів (D). Зміст звіту частково відповідає наведеному плану. Основні питання теми недостатньо розкриті, викладені схематично. У тексті є помилкові положення та висновки, недостатньо використовується статистичний матеріал, відсутні графіки, діаграми, таблиці. При захисті роботи студент показує допускає помилки.

Оцінка 60-68 балів (E). Зміст розділів звіту не відповідає наведеному плану. Основні питання недостатньо розкриті, викладені схематично. У тексті є помилкові положення, не використовується статистичний матеріал, відсутні графіки, діаграми, таблиці. Висновки зроблено зі значними помилками і без узагальнень. При захисті звіту студент показує низький рівень володіння матеріалом і допускає значні помилки.

Оцінка менше 60 балів (F) ставиться студенту за неспроможність написати звіт згідно всіх вимогам до змісту та оформленню, якщо у звіті висвітлені не всі питання, або робота підготовлена несамоостійно. Характеристика студента стосовно ставлення до практики і трудової дисципліни негативна. На запитання членів комісії студент не може дати

задовільних відповідей.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ДАНИХ

1. ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки та техніки. Структура і правила оформлення». – Режим доступу: http://www.sumdu.edu.ua/images/stories/scientific_inf/research/dstu_3008-95.pdf
2. ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». – Режим доступу: <http://lib.pu.if.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>
3. Офіційний сайт проекту TOPAS <http://eim.snau.edu.ua/ua/748-erasmus-ka-2-topas>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики. – <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Основи аграрної економіки : підруч. / В.П. Галушко, Гвідо Ван Хуленбрук, О.А. Ковтун, М.М. Рудий та ін.; За ред. В.П. Галушка, Гвідо Ван Хуленбрука. - К. : Вища освіта, 2003. - 400 с.
6. Виробнича економіка : навч. посіб. для підгот. фах. аграр. вищих навч. заклад. / За ред. В. П. Галушко, Г. Штръобеля. - Вінниця : Нова книга, 2005. - 392 с.
7. Аграрна економіка. Фермер. Базовий рівень. Підручник і робоча книга для професійно-освітніх закладів у двох томах. Том 1, 2013., 620 с.
8. Офіційний сайт НДІ продуктивності АПК http://www.uapp.kiev.ua/?m=156&CMS_TABLE_PREFIX=site_ua
9. Офіційний сайт Національного наукового центру "Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського" <http://www.issar.com.ua/uk/pro-instytut>
10. Офіційний сайт ДНДКІ ветеринарних препаратів та кормових добавок <http://www.scivp.lviv.ua/>

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

Виробничої

студента _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Інститут, факультет, відділення: *факультет економіки та менеджменту*

Кафедра, циклова комісія:

Освітній ступінь: *бакалавр*

Напрямок:

курс, група _____

Студент _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Прибув на підприємство, організацію, установу

Печатка підприємства, організації, установи „___” _____ 20__ року _____

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи

Печатка підприємства, організації, установи “___” _____ 20__ року _____

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Індивідуальне завдання та календарний графік проходження практики

№ з/п	Найменування робіт	Тижні проходження практики																Відмітки про виконання
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
	Контрольні звіти у ВНЗ			X		X		X		X		X		X			X	
1	Прибуття студента на підприємство, оформлення відповідних документів, знайомство з керівником практики від підприємства та робочим місцем	X																
2	Аналіз ресурсного потенціалу	X	X															
3	Аналіз динаміки економічної ефективності виробництва основних видів продукції			X														
4	Аналіз використання трудових ресурсів та організації оплати праці				X													
5	Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності				X													
6	Дослідження структури сівозміни					X												
7	Збирання даних про обладнання та пристрої, формування інтегрованої бази даних						X	X										
8	Збирання даних про механізовані роботи, формування інтегрованої бази даних							X	X	X								
9	Збирання даних про будівлі і споруди, формування інтегрованої бази даних									X								
10	Збирання даних про виробничі процеси, формування баз даних										X	X						

Продовження Табл.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
11	Збирання даних про ціни, формування бази даних												X					
12	Розробка технологічної карти виробничого процесу													X	X			
13	Оформлення електронних таблиць															X		
14	Формулювання висновків і написання звіту. Отримання характеристики від керівника практики. Оформлення звіту. Підписання звіту керівником практики від підприємства. Подання звіту керівнику від ВНЗ.																X	

Керівники практики:

від вищого навчального закладу _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

від підприємства, організації, установи _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочі записи під час практики

(ведуться щоденно, рукописно)

Дата	Робота, що виконувалася	Підпис керівника практики з боку підприємства	Підпис керівника практики з боку ВНЗ
17.01-22.01	<i>Був опрацьований статут підприємства, вивчена організаційно-правова основа підприємства, цілі та завдання його діяльності</i>		
	<i>Відбулося ознайомлення з організаційною та управлінською структурою підприємства, функціями керівників структурних підрозділів</i>		
	<i>Визначено рівень спеціалізації підприємства, проаналізовано стан економіки підприємства в цілому за три останніх роки</i>		
	<i>Відбулося ознайомлення з ресурсним потенціалом підприємства, його виробничою базою, визначено розмір та структуру земельного фонду, проаналізовано показники ефективності використання землі</i>		
	<i>Вивчено склад та структуру основних засобів, показники забезпеченості, методи нарахування амортизації. Проаналізовані показники ефективності використання основних засобів</i>		
	<i>Проаналізовано чисельність та структуру персоналу, показники руху та продуктивності праці, відбулося знайомство з кадровою політикою на підприємстві</i>		
	<i>Ознайомився з положенням про оплату праці. Вивчено форми та системи оплати праці на підприємстві, склад та структуру фонду оплати праці</i>		
	<i>...</i>		
	<i>Оформлення звіту про виробничу практику</i>		

*керівник практики від підприємства перевіряє записи у щоденнику щотижня, засвідчує їх власним підписом; керівник практики від ВНЗ перевіряє щоденник практики під час перевірки бази практики, засвідчує факт перевірки власним підписом

Висновок керівника практики від вищого навчального закладу про проходження практики

Дата складання заліку „_____” _____ 20__ року

Оцінка:

за національною шкалою _____

(словами)

кількість балів _____

(цифрами і словами)

за шкалою ECTS _____

Керівник практики від вищого навчального закладу

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Місце кутового штамп
вищого навчального закладу

КЕРІВНИКУ

НАПРАВЛЕННЯ НА ПРАКТИКУ

є підставою для зарахування на практику/

Згідно з угодою від „___” _____ 20__ року № ___, яку укладено з

(повне найменування підприємства, організації, установи)

направляємо на практику студентів ___ курсу, які навчаються за напрямом підготовки
(спеціальністю)

Назва практики

Строки практики з „___” _____ 20__ року

по „___” _____ 20__ року

Керівник практики від кафедри, циклової
комісії _____

(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

ПРІЗВИЩА, ІМЕНА ТА ПО БАТЬКОВІ СТУДЕНТІВ

М.П. Керівник виробничої практики ВНЗ _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

ПОВІДОМЛЕННЯ

студент _____
(повне найменування вищого навчального закладу)

(прізвище, ім'я, по батькові)

(курс, інститут, факультет (відділення), напрям підготовки (спеціальність))

прибув „___” _____ 20__ року до

(назва підприємства, організації, установи)

і приступив до практики. Наказом по підприємству (організації, установі)
від „___” _____ 20__ року № _____ студент
_____ зарахований на посаду

(штатну, дублером, практикантом)

(штатні посади назвати конкретно)

Керівником практики від підприємства (організації, установи) призначено

(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник підприємства (організації, установи)

(підпис) (посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Печатка (підприємства) “___” _____ 20__ року.

Керівник практики від вищого навчального закладу

(назва кафедри, циклової комісії)

(підпис) (посада, прізвище, ім'я, по батькові)
“___” _____ 20__ року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки та підприємництва

Затверджую: завідувач кафедри

_____ 201__р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

студентові _____

Прізвище, ім'я, по-батькові

1. Тема наукового напрямку

2. База проходження практики _____

3. Перелік питань, що належить дослідити (обґрунтувати) відповідно до теми наукового дослідження в процесі проходження практики

Дата видачі завдання «__» _____ 201__р.

Науковий керівник _____

Завдання до виконання прийняв _____

Додаток Д

Зразок оформлення титульного листа звіту

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра економіки та підприємництва

З В І Т

про результати виробничої практики

(на базі _____)

(підприємство, район, область)

Виконав: студент **4** курсу факультету «Економіки та менеджменту»,
спеціальності _____ **ос. «Бакалавр»** групи _____

(прізвище ім'я по батькові)

Керівник: _____

____ (науковий ступінь, вчене звання, прізвище ім'я по батькові)

Суми – 2022 р.

Зміст

стор.

Вступ.....	
1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства.....	
1.1. Організаційні засади діяльності підприємства.....	
1.2. Аналіз основних економічних показників.....	
2. Ресурсний потенціал і ефективність його використання.....	
2.1. Земля і ефективність її використання.....	
2.2. Техніко-технологічна база виробництва	
2.3. Оборотні фонди та оборотні кошти підприємства.....	
3. Економічна ефективність виробництва основних видів продукції.....	
3.1. Економічна ефективність виробництва продукції рослинництва.....	
3.2. Економічна ефективність виробництва продукції тваринництва.....	
3.3. Економічна ефективність виробництва інших видів продукції	
4. Трудові ресурси та організація оплати праці на підприємстві	
4.1. Трудові ресурси підприємства.....	
4.2. Оплата праці на підприємстві.....	
5. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.....	
5.1. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства.....	
5.2. Формування та використання прибутку.....	
6. Виробничі дані для маржинального аналізу.....	
6.1. Інтегровані бази даних.....	
6.2. Характеристика виробничих процесів у рослинництві.....	
6.3. Опис виробничих процесів у тваринництві	
6.4. Опис виробничих процесів із надання послуг	
6.5. База даних ринкових цін.....	
7. Розробка технологічної карти виробничого процесу.....	
Висновки та пропозиції	
Перелік використаних джерел	
Додатки.....	

Опитувальні листи для бесід із фахівцями підприємства

Опитувальний лист для агронома

Питання для загального опису господарства:

1. Якою є середньорічна температура? Річна кількість опадів? Висота над рівнем моря? Період вегетації?
2. Домінуючі види та типи ґрунтів? Бонітет ґрунтів?
3. Середня віддаленість полів від господарства, км?
4. Середній розмір угідь, га?

Питання для характеристики виробничих процесів та інтегрованих БД (для кожного виробничого процесу):

1. Перелік механізованих робіт для виробництва культури (а також використовувані машини та пристрої) .
2. Площа використовуваних будівель/споруд у виробництві культури (зернохосовища, елеватор, зерносушка, склади)?
3. Вміст поживних речовин у ґрунтах?
4. Попередники культури?
5. Витрати насіння та садивний матеріал (з назвами, нормами висіву)? Яке насіння використовується? Скільки витрачено власного насіння і садивного матеріалу, та покупного?
6. Вихід побічної продукції? Співвідношення між основною та побічною?
7. Чи прибираються рештки з поля?
8. Які засоби захисту рослин використовуються і в якій кількості?
9. Обсяг робіт, виконаних машинами: загальний та у виробництві культури (за кожною машиною та пристроєм)?
10. Чи використовуються послуги сторонніх організацій у виробництві? які саме?

Опитувальний лист для бухгалтера (економіста)

1. Чи отримує підприємство компенсації/субсидії від держави? Щодо яких продуктів?
2. Чи застраховані машини/пристрої/обладнання та будівлі/споруди? Яка ставка страхової премії (відсоток)?
3. Тарифікація оплати праці на механізованих роботах? Витрати праці на механізованих роботах?
4. Якими є витрати з утримання / обслуговування будівель та споруд? Інші допоміжні витрати? (лише щодо виробничих будівель і споруд).
5. Статистичні звітності підприємства (перелік форм – у табл. 3.2, а також фінансова звітність).
6. Первинна документація з обліку основних засобів (машин та пристроїв).
7. Яким є розмір витрат на зберігання машин та пристроїв? Якою є величина інших допоміжних річних витрат? (стосовно кожної машини).
8. Яким є розмір витрат на ремонт (у розрізі технічних засобів)?
9. Обсяг збуту побічної продукції.
10. Які витрати на придбання споруд їх балансова вартість?
11. Термін використання будівель та споруд?
12. Чи використовуються послуги сторонніх організацій у виробництві? які саме?

Опитувальний лист для зоотехніка

Молочне тваринництво

1. Який термін використання корів?
2. Який час між отелами?
3. Скільки відсотків жиру та білку міститься в складі молока?

4. Вміст поживних речовин у гної у розрахунку на ум.од. КРС (N, P₂O₅, K₂O)?

5. Ступінь використання гною?

6. Яка потреба у соломі для підстилки?

7. Які механізовані роботи та яким обладнанням проводяться з обслуговування тварин? (Обробіток копит, подрібнення кормів).

8. Денна потреба в кормах для: підтримання життєдіяльності, забезпечення стільності?

Нетелі/ бички на відгодівлі / свинки на відгодівлі, бройлери/ інші тварини

9. Питома вага непридатних для розведення тварин (для бичків на відгодівлі – відсоток товарної ваги від кінцевої

10. Яка вага на початку та наприкінці утримання?

11. Вік на початку та наприкінці періоду утримання?

12. Який термін відгодівлі та простій між оборотами (для свиней)?

13. Яка питома вага непридатних для розведення тварин (для бичків на відгодівлі – відсоток товарної ваги від кінцевої)

14. Який падіж (втрати) в %? Приплоду, основного стада?

Племінні свиноматки

15. Яка жива вага?

16. Термін використання свиноматок?

17. Кількість опоросів на рік?

18. Підсосний період та період вирощування поросят?

19. Корми – у розрізі свиноматки та поросят, за видами кормів?

20. Кількість вирощених поросят на рік?

21. Товарна вага поросят?

22. Падіж приплоду та основного стада?

23. Вміст поживних речовин у гної у розрахунку на ум.од. КРС (N, P₂O₅, K₂O)?

Ремонтні свинки

24. Жива вага?

25. Вік на початок та на кінець утримання?
26. Падіж?
27. Ставка селекції в %?
28. Товарна вага?
29. Вік переведення?

Питання загальні з тваринництва

30. Ветеринар штатний чи використовуєте послуги з вет. обслуговування?
31. Кормовий раціон для кожного виду тварин?

Опитувальний лист для головного інженера .

- 1.Наявність будівель і споруд.
- 2.Перелік машин та обладнання на підприємстві
- 3.Витрати палива.
- 4.Витрати праці.
5. Витрати на ремонт автотранспортних засобів?
- 6.Скільки з'явилося нової техніки?
- 7.Технологічна карта.

Опитувальний лист начальника відділу механізації

1. Які види техніки наявні на підприємстві, та їх кількість?
2. В якому розмірі використовуються паливно-мастильні матеріали?
3. Які механічні роботи виконуються на підприємстві
4. Техніка і технології внесення органічних та мінеральних добрив?
5. Які нові технології використовуються на підприємстві?
6. Річні витрати на ремонт?
7. Чи може розповісти про механізовані операції щодо технологічних робіт?

Розрахункові таблиці для представлення результатів практики

Таблиця К 1. Відомості про основних постачальників продукції

Назва постачальника	Вид продукції чи послуг	Частка загальному обсязі	в	Наявність альтернативних постачальників

Таблиця К 2. Відомості про основних споживачів продукції

Назва споживачів	Вид продукції чи послуг	Частка в загальному обсязі

Таблиця К 3.- Обсяг і структура товарної продукції

№ п/п	Назва галузей та видів продукції	20__ р.		20__ р.		20__ р.		В середньому за 3 роки	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1.	Продукція рослинництва - всього								
1.1	Зернові і зернобобові								
1.2	Соя								
1.3	Інша продукція рослинництва								
2.	Продукція тваринництва - всього								
2.1	Вирощування (в живій масі) ВРХ								
2.2	Молоко								
2.3	Інша продукція тваринництва								
3.	Послуги в сільському господарстві								
	Продукція сільського господарства і послуги - всього		100,0		100,0		100,0		100,0

Таблиця К 4. Основні економічні показники діяльності підприємства

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного	
					натуральних одиниць	%
1.	Валова продукція в порівняних цінах, тис. грн.					
2.	Товарна продукція, тис. грн.					
3.	Операційні витрати, тис. грн.					
4.	Затрати на виробництво товарної продукції, тис. грн.					
5.	Затрати праці, тис. люд.-год.					
6.	Валовий прибуток, тис. грн.					
7.	Операційний фінансовий результат, тис. грн.					
8.	Чистий прибуток, тис. грн.					
9.	Отримано в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.:					
	- валової продукції					
	- товарної продукції					
	- операційних витрат					
	- основних виробничих фондів					
	- валового прибутку					
	- операційного прибутку					
	- чистого прибутку					
	- затрат праці, люд.-год.					
10.	Отримано в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн.:					
	- валової продукції					
	- товарної продукції					
	- валового прибутку					
	- чистого прибутку					
11.	Отримано в розрахунку на 100 грн. основних виробничих фондів, тис. грн.:					
	- валової продукції					
	- товарної продукції					
	- валового прибутку					
	- чистого прибутку					
12.	Рівень рентабельності підприємства, %					

Таблиця К 5. Склад і структура земельних угідь

№ п/п	Категорії працівників	20__ р.		20__ р.		20__ р.		Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
		га	%	га	%	га	%	натур. одиниць	%
1.	Сільськогосподарські угіддя – всього								
	з них:								
	рілля								
	в т.ч. зрошувана								
	перелоги								
	сінокоси								
	пасовища								
	сади - всього								
	в т.ч. кісточкові								
зерняткові									
ягідники									
2.	Інші угіддя								
3.	Загальна земельна площа		100,0		100,0		100,0		

Таблиця К 6.- Показники економічної ефективності використання землі в господарстві

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
Натуральні показники					
1.	Урожайність с.-г. культур, ц/га				
	зернові і зернобобові				
	соняшник				
	овочі				
	картопля				
2.	Одержано на 100 га с.-г. угідь:				
	молока, ц				
	м'яса (усіх видів), ц				
	в т.ч. яловичини				
	кормів, ц корм. од.				
3.	Одержано на 100 га ріллі:				
	доходу від реалізації продукції рослинництва, грн.				
	зерна, ц				
	цукрових буряків, ц				
	соняшнику, ц				
	картоплі, ц				
	овочів, ц				
м'яса свиней, ц					
Вартісні показники					

4.	Одержано на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.:				
	валової продукції				
	товарної продукції				
	валового прибутку				
5.	Одержано на 100 га ріллі, тис. грн.:				
	доходу від реалізації продукції рослинництва				
Показники забезпеченості та інтенсивності використання землі					
6.	Рівень освоєності, %				
7.	Рівень розораності, %				
8.	Питома вага посівів в площі ріллі, %				
9.	Питома вага в площі ріллі посівів, %:				
	зернових культур				
	кормових культур				
	технічних культур				

Таблиця К 7. Динаміка наявності матеріально-технічного забезпечення підприємства (форма 10-мех)

Показники	20.. р	20.. р	Відношення 20.. р до 20.. р у %.
Трактори всіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини)			
Трактори на яких змонтовані машини			
Тракторні причепа			
Сівалки			
Картоплесаджалки			
Сінокосарки тракторні			
Борони			
Плуги			
Культиватори			
Комбайни: зернозбиральні			
кукурудзозбиральні			
Жатки валкові			
Доїльні установки та агрегати			
Роздавачі кормів для великої рогатої худоби			
Транспортери для прибирання гною			

Таблиця К 8. Наявність будинків та споруд

Найменування об'єкта	Рік введення в експлуатацію	% зносу
Контора	1998р	100%
Склад	2019	3/20*100=15%
І т.д.		

Таблиця К 9. Матеріально-технічна база

Показники	20..р.	20...р.	20..р.
Всього тракторів в перерахунку на умовні, фізичні			
Сумарна потужність їх двигунів, к.с.			
Зернозбиральні комбайни, од.			
Автомобілі вантажні, шт.			
Вантажооборот			
Пробіг автомобілів			
Електродвигуни, одиниць			
Їх потужність, кВт			
Всі енергетичні потужності, к.с.			
Всього отримано і виробл. електроенергії, тис. кВт год.			
Витрачено електроенергії на виробничі потреби, тис. кВт год.			
Енергозабезпеченість, к.с.			
Енергоозброєність,к.с.			
Електрозабезпеченість, тис. кВт год.			
Електроозброєність, тис. кВт год.			
Рівень механізації робіт в тваринництві, %			
доїння корів		100%	
подача води на фермах		100%	
очищення приміщення на фермах		50%	
Роздача кормів		70-80	

Таблиця К 10. Показники руху і якісного складу основних фондів

(примітки, Ф.2-ОЗ)

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
					натуральних одиниць	%
1.	Вартість основних виробничих фондів на початок року, тис. грн.					
2.	Надійшло ОВФ за рік, тис. грн.					
3.	Вибуло ОВФ за рік, тис. грн.					
4.	Нараховано амортизації, тис. грн.					
5.	Коефіцієнт надходження					
6.	Коефіцієнт вибуття					
7.	Коефіцієнт динаміки	x				

8.	Коефіцієнт заміни					
9.	Коефіцієнт оновлення					
10.	Рівень зношення, %					
11.	Рівень придатності, %					
12.	Питома вага активної частини, %					

Таблиця К 11. Забезпеченість підприємства основними виробничими фондами та ефективність їх використання

Показники	20__р	20__р.	20__р.	201_р. у % до базисного
1. Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.				
2. Фондозабезпеченість на 1 га, тис. грн.				
3. Фондоозброєність, тис. грн.				
4. Фондовіддача				
5. Фондоємність				
6. Вироблено валової продукції в співставних цінах на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.				

Таблиця К 12.- Склад і структура оборотних засобів

№ п/п	Категорії працівників	20__р.		20__р.		20__р.		Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1.	Оборотні фонди – всього								
	в т.ч.								
	виробничі запаси, з них:								
	сировина								
	основні і допоміжні матеріали								
	покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби								
	мастильні матеріали і паливо								
	тара і тарні матеріали								
	запасні частини								
	МШП та інші								
	незавершене виробництво								
витрати майбутніх періодів									
2.	Фонди обігу – всього								
3.	Оборотні засоби – всього		100,0		100,0		100,0		x

Таблиця К 13. Показники економічної ефективності використання оборотних фондів

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного	
					натуральних одиниць	%
1.	Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.					
2.	Виручка від реалізації продукції, тис. грн.					
3.	Коефіцієнт оборотності					
4.	Коефіцієнт закріплення, грн.					
5.	Тривалість 1 обороту, днів					
6.	Рентабельність, %					
7.	Сума вивільнених (дод. залучених) оборотних фондів, тис. грн.	x				

Таблиця К 14. Використання машинно-тракторного парку

Показники	Базовий рік	Звітний рік	Звітний рік у % до базового
Виробіток на один еталонний трактор, еталонних гектарів:			
за рік			
за день			
за зміну		:	
Коефіцієнт змінності			
Відпрацьовано на одному еталонному тракторі за рік, днів			
Коефіцієнт використання тракторного парку			
Собівартість одного еталонного гектара, тис. грн.			
Вироблено валової продукції на 1 грн. вартості техніки МТП, грн.			

Таблиця К 17. Внесення мінеральних добрив (форма 9-сг)

Культури	Кількість внесених добрив на 1 га посіву, кг NPK		
	Базисний рік	Звітний рік	Звітний рік до базисного, %
Зернові			
Картопля			
І т.д.			

**Таблиця К 18. Структура виробничої собівартості пшениці озимої
(іншої продукції)
Форма 50-сг**

Показники	20__р.			20__р.		
	На 1 ц. грн.	На 1 га. грн.	Питома вага, %	На 1 ц. грн.	На 1 га. грн.	Питома вага, %
Насіння та посадковий матеріал						
Мінеральні добрива						
Нафтопродукти						
Оплата послуг і робіт						
Решта матеріальних витрат						
Прямі витрати на оплату праці						
Амортизація						
Відрахування на соціальні заходи						
Інші прямі та загальновиробничі витрати						
Всього			100			

**Таблиця К 19. Економічна ефективність виробництва зерна (іншої
продукції)**

Показники	1 рік	n -рік	Відхилення
Урожайність, ц/га			
Валовий збір, ц			
Затрати, грн.- всього			
На 1га			
На 1 ц			
Виручка від реалізації, тис грн.- всього фо 21- заг			
На 1 га			
На 1 ц			
Прибуток, грн.- всього			
На 1 га			

12.	Працівники – всього (за іншими класифікаційними групами)		100,0		100,0		100,0		
-----	--	--	-------	--	-------	--	-------	--	--

Таблиця К 23.- Продуктивність і оплата праці на підприємстві
Форма 1-ПВ, форма 2,

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного
1.	Валова продукція в порівняних цінах – всього, тис. грн.				
	в т.ч. – рослинництва				
	– тваринництва				
2.	Чистий дохід (виручка) від реалізації – всього, тис. грн.				
	в т.ч. – рослинництва				
	– тваринництва				
3.	Середньорічна чисельність працівників - всього, чол.				
	в т.ч. – в рослинництві				
	– в тваринництві				
4.	Вироблено валової продукції в порівняних цінах в розрахунку на одного середньорічного робітника всього, тис. грн.				
	в т.ч. – в рослинництві				
	– в тваринництві				
9.	Вироблено товарної продукції в розрахунку на одного середньорічного робітника всього, тис. грн.				
	в т.ч. – в рослинництві				
	– в тваринництві				
12.	Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн.				
	Всього заробітної плати за рік, тис грн				
13.	Питома вага заробітної плати в чистому доході, %				
14.	Отримано в розрахунку на 1 грн. заробітної плати, грн.:				
	- товарної продукції				
	- прибутку				

Таблиця К 24. Склад та структура фонду оплати праці, ф.1-ПВ

Показники	2...р.		2...р.		2...р.		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Фонд основної заробітної плати								
Фонд додаткової заробітної плати								
Заохочувальні та компенсійні витрати								
Фонд оплати праці штатних працівників		100						

Таблиця К 25.-Показники рентабельності діяльності підприємства Ф.2, баланс,

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного
1.	Рівень рентабельності активів, %				
2.	Рівень рентабельності власного капіталу, %				
3.	Рівень рентабельності діяльності, % ЧП/Витрати всього*100				
4.	Рівень рентабельності виробництва продукції, % Валовий прибуток/собів вироб прол*100				
5.	Рівень рентабельності основних коштів, %				
6.	Рівень рентабельності оборотних коштів, %				
7.	Рівень рентабельності виробничих фондів, %				

Таблиця К 26. Фінансові результати і рентабельність операційної діяльності підприємства форма 2

№ п/п	Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) звітного року від базисного
1.	Доход (виручка) від реалізації, тис. грн.				
2.	Чистий доход (виручка) від реалізації, тис. грн.				
3.	Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис. грн.				
4.	Валовий прибуток, тис. грн.				
5.	Рівень рентабельності виробництва, %				
6.	Витрати на збут, тис. грн.				
7.	Адміністративні витрати, тис. грн.				

8.	<i>Рівень рентабельності виробництва, %</i>				
9.	<i>Рівень рентабельності продаж, %</i>				
10.	Інші операційні доходи, тис. грн.				
11.	Інші операційні витрати, тис. грн.				
12.	Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.				
13.	<i>Рівень рентабельності операційної діяльності, %</i>				

Таблиця К 27. Структура сівозмін

Місце у сівозміні	Культура	2019 р.	
		Площа, га	%
1	2	3	4
1	Ячмінь		
2	Кукурудза на зерно		
3	Соя		
4	Рапс		
5	Овес		
6	Жито		
7		
	<i>Разом</i>		100

Табличне представлення даних для маржинального аналізу

Таблиця Л.1 – Загальний опис господарства

Показник	Значення	Джерело
Назва		Установчі документи
Вид основної діяльності		Установчі документи
Основні виробничі процеси (перелічити)		ф. 29-сг, 50-сг
Місцезнаходження		Установчі документи
Кількість працюючих		ф. 1-ПВ
Відпрацьований робочий час		ф. 1-ПВ
Середньорічна температура		опитування - агроном
Річна кількість опадів		опитування - агроном
Висота над рівнем моря		опитування - агроном
Період вегетації		опитування - агроном
Домінуючі види ґрунтів		опитування - агроном
Домінуючі типи ґрунтів		опитування - агроном
Бонітет ґрунтів	позначити бал	опитування – агроном
Середня віддаленість полів від господарства, км		опитування – агроном
Середній розмір угідь, га	позначити площу господарства	опитування – агроном, директор
Збут та відвантаження, км	радіус, з двору/ складу / позначити віддаленість	опитування – директор / начальник відділу збут)

Таблиця Л.2 – База даних «Обладнання»: характеристика машин та пристроїв (постійні витрати)

Назва ТЗ	Потужність, кВт (к.с.)	Витрати на придбання, грн	Термін використання, років (фактичний)	Амортизація, грн	Інші річні витрати, грн	Страхова премія, %	Річні витрати зі страхування, грн	Загальні річні постійні витрати, грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9
				= ст.3/ст.4			=(ст.3/2)*ст. 7 / 100	=ст.5+ст.6+ст.8
Приклад								
Трактор МТЗ 80 Беларус, 1992 р., Д-240	80 (58,8)	120000	10 (15)	12000	12000	1,5	900	24900

Таблиця Л.3 – База даних «Обладнання»: характеристика машин та пристроїв (змінні витрати)

Назва ТЗ	Од. виміру	Витрати палива, л/од.	Ціна палива, грн	Витрати на мастильні матеріали, грн	Витрати на ремонт (питомі), грн	Інші (допоміжні) витрати (питомі), грн	Розрахункові змінні витрати, грн	
1	2	3	4	5	6	7		
							=3*4+5+6+7	
Приклад								
Трактор МТЗ 80 Беларус, 1992 р., Д-240	маш-год	7,3	28,23	12,0	52,0	0	270,08	
<i>Пристрої</i>		не заповнюється						

Примітка: дані стовпчику 1 табл. Л.2 та Л.3 мають співпадати!

Таблиця Л.4 – База даних «Механізовані роботи та операції»: перелік робіт (операцій) з використанням техніки та пристроїв, що здійснюються в господарстві

Код	Назва блоку операцій, техніка та пристрої	Од. виміру	Кратність операцій	Фактичний обсяг робіт за рік, од.	Нормативний обсяг робіт за рік, од.	Річні витрати на ремонт, грн	Річні інші допоміжні витрати, грн	Період
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Приклад								
1	Обробіток ґрунту	га/год /т/м3						
1.1	Боронування							
	Трактор МТЗ 80, 1992 р., Д-240	га	2	600	650	250,0	0,0	9а
	Борони БДВ-4, 2-01	га	2	600		150,0	0,0	9а
2	Транспортування зерна							
	ЗИЛ 131, 1999 р.	год	1	560	600	250,0	0,0	9б

Таблиця Л.5 – База даних «Механізовані роботи та операції»: перелік робіт (операцій) з використанням техніки та пристроїв, що здійснюються в господарстві (обчислення витрат праці)

Код	Назва блоку операцій, техніка та пристрої	Од. виміру	Витрати праці, л-год	Оплата праці, грн/л-год	Кратність операцій	Обсяг робіт за рік, од., л-год.	Річний ФОП, грн	ЄСВ, грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9
						=ст. 4*ст.6* фактичний обсяг робіт за рік (ст. 5 табл. 2.3)	= ст. 7*ст.5	=ст.8*0,22
Приклад								
1	Обробіток ґрунту	га/ год / т / м3						

Продовження Табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.1	Боронування							
	Трактор МТЗ 80, 1992 р., Д-240	га	2,0	18,0	2	2400	43200,0	9504,0
	Борони БДВ-4, 2-01							
2	Транспортування зерна							
	ЗИЛ 131, 1999 р.	год	1,0	15,0	1	560,0	8400,0	1848,0

Таблиця Л.6 – База даних «Будівлі і споруди»: характеристика будівель і споруд (постійні витрати)

Назва будівлі/споруди	Од. виміру	Потужність	Витрати на придбання, грн	Термін використання, років (фактичний)	Амортизація, грн	Інші річні витрати, грн	Страхова премія, %	Річні витрати зі страхування, грн	Загальні річні постійні витрати, грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	м2 / ското-місце / м3 / гніздо / кВт*год				=ст.4/ст.5			=(ст.4/2)*ст. 8 / 100	=ст.6+ст.7+ст. 9
<i>Приклад</i>									
Склад ЗЗР	м2	20	30000	20 (15)	1500,00	1200,0	0	0	2700,0
Будівлі/споруди з обладнанням:									
Сарай для КРС	ското-місце	50	200000	30	6666,67	500,0	0	0	7166,67
Кормороздавач РВК Ф-74, 2001 р.	обсл. гол.	62	120000	20	6000,0	1200,0	0	0	7200,00

Таблиця Л.7 – Опис виробничого процесу в рослинництві

№	Показник	Значення	Од. виміру	Джерело
1	2	3	4	5
1	Назва виробничого процесу			
2	Одиниця виробничого процесу	1 га	га	
3	Посівна площа		га	4-сг; 29-сг річна; 37-сг
4	Урожайність основного продукту		ц/т/л/м3	29-сг річна; 37-сг
5	Вихід основного продукту		ц/т/л/м3	29-сг річна; 37 - сг
6	Вихід побічного продукту		ц/т/л/м3	опитування Агроном
7	Ціна основного продукту		ГРН	БД цін, 21-заг
8	Ціна побічного продукту		ГРН	БД цін, 21-заг
9	Дохід від основного продукту		ГРН	р.5*7
10	Дохід від побічної продукції		ГРН	р.6*8
11	Премії (субсидії, компенсації)		ГРН	Опитування Бухгалтер
12	Дохід від товарної продукції з урахуванням компенсацій		ГРН	р.9+р.10+р.11
13	Дохід від реалізації продукції		ГРН	р.12-11
14	Змінні витрати товарних культур		ГРН	Автоматичний розрахунок
15	Змінні витрати кормових культур		ГРН	
16	Змінні витрати тваринництва		ГРН	
17	Маржинальний дохід		ГРН	
18	Оборотні засоби та тварини		ГРН	
19	Оборотні засоби		ГРН	
20	Тварини		ГРН	
	ВИТРАТИ РЕСУРСІВ:			
21	Насіння та посадковий матеріал		кг/ц/т	відповідно до норми висіву / опитування / 50-сг
22	власного виробництва			ф. 50-сг
23	покупні			р.21-р.22
24	Добрива		кг/ц/т	9-сг річна (якщо повна), опитування Агроном
25	Засоби захисту рослин		кг/ц/л	
26	Гербіциди		кг/ц/л	
27	Фунгіциди		кг/ц/л	
28	Інсектициди		кг/ц/л	
29	Регулятори росту та ін.		кг/ц/л	
30	Придбані послуги			
	послуги гелікоптера		Га	опитування – агроном, бухгалтер, гол.інженер
	ПОПЕРЕДНИК	Позначте культуру-		

		попередника		
31	Роботи з власної механізації	Період (номер місяця 1-12, половина а/б)		
	Перелік робіт (з табл. Л.4)		га/год	технологічна карта / опитування Агроном
32	Використання будівель та споруд			
	Позначте використовувані будівлі/споруди (наприклад, зерносховище) з табл. Л.6		м3/ ц / та ін.	опитування -агроном, гол.інженер

Коментар до табл. Л.7: При заповненні даних про добрива слід вносити дані про фактичну потребу та повернення речовин у розбивці поживних речовин (азот, фосфор, калій), а далі йде автоматичний розрахунок. Основа для розрахунку витрат на добрива – загальний врожай. **Також під час заповнення табл. Л.7 слід позначити культуру-попередника – передбачте окремий рядок.**

Таблиця Л.8 – Опис виробничого процесу у тваринництві (молочне тваринництво)

№	Показник	Значення	Од. виміру	Джерело
1	2	3	4	5
1	Назва виробничого процесу	Молочне тваринництво		ф. 24-сг річна, ф. 50 сг річна
2	Одиниця виробничого процесу (ум. од. КРС = 500 кг)	тварина, 1,5 ум.од.		
3	Жива вага		кг	ф. 24-сг річна
4	Термін використання		років	Опитування (зоотехнік)
5	Падіж стада		% на рік	ф. 24-сг річна
6	Час між отелами		днів	Опитування (зоотехнік)
7	Падіж телят		%	Опитування (зоотехнік)
8	Молочна продуктивність		кг/рік	Ф. 24-сг
9	Компоненти молока			Опитування (зоотехнік)
10	Жир		%	
11	Білок		%	
12	Ринкова продукція:			
13	Молоко		кг	ф. 21-заг річна
14	Вага телят		кг	ф. 24-сг річна
15	Стара корова		% / кг	ф. 24-сг річна
16	Вміст поживних речовин у		кг	Опитування (зоотехнік)

	гної у розрахунку на ум.од. КРС (N, P2O5, K2O)			
17	Ступінь використання поживних речовин із гною		%	Опитування (зоотехнік, агроном)
18	Субсидії			Опитування (бухгалтер)
19	Змінні витрати товарних культур		ГРН	Автоматичний розрахунок
20	Змінні витрати кормових культур		ГРН	
21	Змінні витрати тваринництва		ГРН	
22	Маржинальний дохід		ГРН	
23	Оборотні засоби та тварини		ГРН	
24	Оборотні засоби		ГРН	
25	Тварини		ГРН	
	ВИТРАТИ РЕСУРСІВ:			
26	Кормові засоби		кг/ц/т	Опитування (зоотехнік)
27	Ремонт стада		грн/од	Ціна нетеля – БД цін
28	Потреба у соломі для підстилки		кг/день	Опитування (зоотехнік)
29	Обслуговування / послуги			
30	Наприклад, обробіток копит		1 тварина	Перелік робіт і послуг – опитування (зоотехнік)
31	Подрібнення кормів		1 ц	Вартість послуг – БД цін
32	Роботи з власної механізації			
33	Перелік робіт (табл. Л.3)		га/год	Технологічна карта/ Опитування (зоотехнік)
34	Інші витрати			
35	Ветеринарне обслуговування		грн/тварину	Опитування (зоотехнік, бухгалтер)
36	Енергія, вода		грн/тварину	
37	Страховання, внески, контроль молока		грн/тварину	
38	Використання будівель та споруд			
39	Будівлі/споруди (наприклад, сараї, загоны для тварин) відповідно до табл.. Л.6		місце (ското-місце)	БД споруд та будівель (обрати)
40	Розрахунок потреби в кормах			
41	Денна потреба в кормах для: підтримання життєдіяльності, забезпечення стільності		МДж чистої енергії лактації (ЧЕЛ) /день	Опитування (зоотехнік)
42	Фактор ефективності для концентрованих кормів		%	Опитування (зоотехнік), специфікації на корми

	(КПД) та відсоток втрат корму у виробничих процесах			
43	Оборотні та животні засоби		ГРН	Вартість стільного нетеля – БД цін

Довідково: 1 крохмальна одиниця = 5,9 МДж (1414 Ккал); значення рядка 15 – це відсоток забійної ваги, але, якщо він невідомий, то у розрахунку використовується жива вага тварини; при заповненні значення рядка 26 слід позначити використовувані корми у розрізі корів / телят та видів кормів.

Таблиця Л.9 – Опис виробничих процесів у тваринництві (нетелі)

№	Показник	Значення	Од. виміру	Джерело
1	2	3	4	5
1	Назва виробничого процесу	нетелі		Опитування (зоотехнік) ф. 24-сг річна
2	Одиниця виробничого процесу (ум. од. КРС = 500 кг)	нетель/рік		
3	Вага на початку		кг	
4	Вага наприкінці періоду утримання		кг	
5	Вік на початку		місяців	
6	Вік наприкінці періоду утримання		місяців	
7	Питома вага непридатних для розведення тварин		%	
8	Падіж (втрати)		%	
9	Ринкова продукція			
10	Племінний нетель (слід позначити ціну тварини)		ГРН	БД Цін
11	Нетелі на відгодівлю (позначити ціну)		ГРН	БД цін
12	Вміст поживних речовин у гної у розрахунку на ум.од. КРС (N, P2O5, K2O)		кг	Опитування (зоотехнік)
13	Ступінь використання поживних речовин із гною		%	
14	Субсидії		ГРН	Опитування (бухгалтер)
	ВИТРАТИ РЕСУРСІВ:			
15	Ремонт стада		грн/од	Ціна плем. теля – БД цін

Таблиця Л.10 – Опис виробничих процесів у тваринництві (нетелі/ бички на відгодівлі / свинки на відгодівлі, бройлери/ інші тварини)

№	Показник	Значення	Од. виміру	Джерело
1	2	3	4	5
1	Назва виробничого процесу			
2	Одиниця виробничого процесу (ум. од. КРС = 500 кг)			
3	Вага на початку		кг	Опитування (зоотехнік) ф. 24-сг річна
4	Вага наприкінці періоду утримання		кг	
5	Вік на початку		місяців, тижнів	
6	Вік наприкінці періоду утримання		місяців	
	Термін відгодівлі та простій між оборотами (для свиней)		днів	
7	Питома вага непридатних для розведення тварин (для бичків на відгодівлі – відсоток товарної ваги від кінцевої)		%	
8	Падіж (втрати)		%	
9	Ринкова продукція			
10	Племінний нетель / відгодований бик / поросля (слід позначити ціну тварини)		ГРН	БД цін
11	Нетелі на відгодівлю (позначити ціну)		ГРН	БД цін
12	Вміст поживних речовин у гної у розрахунку на ум.од. КРС (N, P2O5, K2O)		кг	Опитування (зоотехнік)
13	Ступінь використання поживних речовин із гною		%	
14	Субсидії			Опитування (бухгалтер)
	ВИТРАТИ РЕСУРСІВ:			
15	Ремонт стада		грн/од	Ціна плем. тварини – БД цін
	Інші			
16	витрати на реалізацію (для свиней на відгодівлі)		грн/місце	ф. 50-сг (витрати на збут, віднести до ското- місця)

Таблиця Л.11 – Опис виробничих процесів у тваринництві (племінні свиноматки)

№	Показник	Значення	Од. виміру	Джерело
1	2	3	4	5
1	Назва виробничого процесу	племінні свиноматки		
2	Одиниця виробничого процесу (ум. од. КРС = 500 кг)	тварина		
3	Жива вага		кг	Опитування

4	Термін використання		років	(зоотехнік), ф. 24-ст річна
5	Падіж		%	
6	Кількість опоросів на рік		од.	
7	Кількість народжених поросят на рік		од.	
8	Кількість вирощених поросят на рік		од.	
9	Товарна вага поросят		кг живої ваги	
10	Підсосний період та період вирощування поросят		днів	
11	Основна ціна поросяти (за товарну вагу) та ціна за додаткову вагу		ГРН	БД цін
12	Ринкова продукція			
13	Ст. свиноматка (слід позначити ціну тварини)		ГРН	БД цін
14	Порося		ГРН	БД цін
15	Вміст поживних речовин у гної у розрахунку на ум.од. КРС (N, P2O5, K2O)		кг	Опитування (зоотехнік)
16	Ступінь використання поживних речовин із гною		%	
17	Субсидії			Опитування (бухгалтер)
	ВИТРАТИ РЕСУРСІВ:			
18	Ремонт стада		грн/од	Ціна ремонтної свинки – БД цін
19	Корми – у розрізі свиноматки та поросят, за видами кормів		кг	Опитування (зоотехнік)
	Інші витрати			
20	Сім'я		порція	позначте ціну – БД цін
22	Електрична енергія		ГРН/тварину	

Таблиця Л.12 – Опис виробничих процесів у тваринництві (ремонтні свинки)

№	Показник	Значення	Од. виміру	Джерело
1	2	3	4	5
1	Назва виробничого процесу	ремонтні свинки		
2	Одиниця виробничого процесу (ум. од. КРС = 500 кг)	місце/рік		
3	Вага на початку та наприкінці періоду утримання		кг	Опитування (зоотехнік)
4	Вік на початку та наприкінці періоду утримання		тижнів, місяців	
5	Падіж		%	
6	Ставка селекції (питома вага		%	

	тварин, непридатних для подальшого розведення)			
7	Товарна вага поросят, що передаються на відгодівлю		кг	
8	Вік переведення поросят на відгодівлю		місяців	
9	Ринкова продукція			
10	Плем. свинка (слід позначити ціну тварини)		ГРН	БД цін
11	Порося на забій (за ціною свинини)		ГРН	БД цін
12	Вміст поживних речовин у гної у розрахунку на ум.од. КРС (N, P2O5, K2O)		кг	Опитування (зоотехнік)
13	Ступінь використання поживних речовин із гною		%	
14	Субсидії			Опитування (бухгалтер)
	ВИТРАТИ РЕСУРСІВ:			
15	Ремонт стада		грн/од	Ціна ремонтної свинки – БД цін
	Інші витрати			
16	Сім'я		порція	БД цін

Таблиця Л.13 – Опис виробничих процесів з надання послуг у сільському господарстві

№	Показник	Значення	Од. виміру	Джерело
1	2	3	4	5
1	Назва виробничого процесу	вид послуг		ф. 1П-НПП
2	Одиниця виробничого процесу	1 га	га	
3	Ринкова продукція			БД цін
4	Надані послуги, кількість		га	Опитування (гол. інженер, бухгалтер)
5	Ціна послуги		ГРН	БД цін
6	ВИТРАТИ РЕСУРСІВ (якщо мали місце):			
7	Види здійснених механізованих робіт (операцій)		ГРН	Опитування (головний інженер), БД робіт і операцій

Таблиця Л.14 – База даних «Ціни»

Ресурс	Од. виміру	Ціна, грн/од.			Джерело
		2018 р.	2019 р.	1.03.2020	
1	2	3	4	5	6

Продукти рослинництва					
Зернові	кг /ц/т/ м3				
культура	кг /ц/т/ м3				
Просапні	кг /ц/т/ м3				
Бобові	кг /ц/т/ м3				
Олійні	кг /ц/т/ м3				
Прядильні	кг /ц/т/ м3				
Овочі	кг /ц/т/ м3				
Інші	кг /ц/т/ м3				
Насіннєвий матеріал					
Зернові	кг /ц/т/ м3				
культура	кг /ц/т/ м3				
Просапні	кг /ц/т/ м3				
Бобові	кг /ц/т/ м3				
Олійні	кг /ц/т/ м3				
Прядильні	кг /ц/т/ м3				
Овочі	кг /ц/т/ м3				
Кормові	кг /ц/т/ м3				
Інші	кг /ц/т/ м3				
Добрива *кг чист.пож. реч.					
N	кг /ц/т/ м3				
P2O5	кг /ц/т/ м3				
K2O	кг /ц/т/ м3				
MgO	кг /ц/т/ м3				
CaO	кг /ц/т/ м3				
Засоби захисту рослин (вказіть які використовуються у господарстві)					
Гербициди	кг /ц/т/ м3/л				
Фунгіциди	кг /ц/т/ м3/л				
Інсектициди	кг /ц/т/ м3/л				
Регулятори росту	кг /ц/т/ м3/л				
Протравлювачі	кг /ц/т/ м3/л				
Інші	кг /ц/т/ м3/л				
Паливо та мастильні матеріали					
вказіть використовувані види ПММ	кг/л				
Послуги (позначте операції/послуги в рамках таких груп)					
Обробіток ґрунту	га/год				
Транспортування	га/год				
Внесення добрив	га/год				
Посів	га/год				
Захист рослин	га/год				
Збирання врожаю	га/год				
Заготівля кормів	га/год				
Послуги (роботи) у тваринництві	га/год				
Інші	га/год				
Продукція тваринництва					
молоко	кг/л/ц/шт				
нетелі	кг/л/ц/шт				
телята	кг/л/ц/шт				

племянні поросята	кг/л/ц/шт				
Кормові засоби (позначте види кормів, що використовуються в господарстві)					
Зернові	кг /ц/т/ м3/л				
Білкові корми	кг /ц/т/ м3/л				
Комбікорми	кг /ц/т/ м3/л				
Мін. Корми	кг /ц/т/ м3/л				
Інше	кг /ц/т/ м3/л				
Сире молоко	кг /ц/т/ м3/л				
Ветеринарні засоби/ обслуговування					
осіменення та ін.	порція				
Інші матеріали та ресурси					
Енергія	кВт*год				
Вода	л				

Зразки оформлення рисунків та таблиць

Рисунок 1.1 Склад оборотного капіталу.

Таблиця 1.2 - Планування персоналу підприємства

Категорії персоналу	Роки		Питома вага, %	Відхилення
	попер.	прогноз.		
1. Персонал підприємства, всього				
в т.ч. – робітники				
з них зайняті основним виробництвом;				
в допоміжному і обслуговуючому виробництві				
- керівники				
- спеціалісти				
- службовці і МОП				

Приклади оформлення бібліографічного опису у списку літературних джерел

Книги:

Один автор

Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с.

Два автори

Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с.

Три автори

Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с.

Чотири автори і більше

Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с.

Без автора

Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.

Багатотомні видання:

Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.

Законодавчі та нормативні документи:

Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 48-49. Ст. 536.

Стандарти:

ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.

Електронні ресурси:

Влада очима історії : фотовиставка. URL:
[http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery? galleryId=15725757&](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757&)
(дата звернення: 15.11.2017).

Рекомендований перелік додатків до звіту

1. Статут підприємства.
2. Посадові інструкції фахівців.
3. Форми бухгалтерської і статистичної звітності.

Форма № 1. Баланс.

Форма № 2. Звіт про фінансові результати.

Форма 1-ПВ. Звіт з праці.

Форма 3-ПВ. Звіт про використання робочого часу.

Форма 2-м. Звіт про фінансові результати.

Форма 1-м. Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва.

форма №3 «Звіт про рух грошових коштів»;

форма №4 «Звіт про власний капітал»;

форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності»;

форма №6 «Додаток до приміток до річної фінансової звітності»;

форма №11 – ОЗ (річна) «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію (знос)»;

форма №1 – інвестиції (річна) «Звіт про інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення)».

Довідкова інформація до аналітичних і прогнозних розрахунків.

При проходженні виробничої практики *на сільськогосподарському підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №2 – ТР «Звіт про роботу автотранспорту»;
- форма №10 – мех «Наявність сільськогосподарської техніки в сільськогосподарських підприємствах»;
- форма №21 – заг «Реалізація сільськогосподарської продукції»;
- форма №24 (річна) «Стан тваринництва»;
- форма № 9-б-сг «Внесення мінеральних, органічних добрив, гіпсування та вапнування ґрунтів»
- форма №29-сг (річна) «Підсумки збору врожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду»
- форма №50 с.-г. «Основні економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств».

При проходженні виробничої практики *в торгівельному підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №1 – торг (місячна) «Звіт про товарообіг»;
- форма №3 – торг (квартальна, річна) «Звіт про продаж і запаси товарів в торгівельній мережі ресторанного господарства»;
- форма №3 – опт (квартальна, річна) «Звіт про продаж і запаси товарів (продукції) в оптовій торгівлі».

При проходженні виробничої практики *в транспортному підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №2 – ТР (річна) «Звіт про роботу автотранспорту»;

- форма №51 – авто (місячна) «Звіт про транспортування вантажів і перевозку пасажирів автомобільним транспортом»;
- форма №1 – послуги (річна) «Звіт про обсяги реалізованих послуг».

При проходженні виробничої практики *в промисловому підприємстві* до основного переліку додаються:

- форма №1П – НПП (квартальна, річна) «Звіт про виробництво промислової продукції»;
- форма №2 – інвестиції (річна) «Капітальні інвестиції»;
- форма №1 – ціни - пром (місячна) «Звіт про ціни виробників промислової продукції»;
- форма №1 – ціни - послуги (квартальна) «Звіт про ціни підприємств-виробників послуг»;
- форма №1 – підприємництво (річна і коротка річна) «Звіт про основні показники роботи підприємства»;
- форма №1 – Б (місячна, квартальна, річна) «Звіт про фінансовий результат, дебіторську і кредиторську заборгованість»;
- форма №22 – поштова «Основні показники, які характеризують господарську діяльність підприємства за рік».

При проходженні виробничої практики *на підприємстві, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД)* до основного переліку додаються:

- форма №5 – ЗЕЗ (місячна) «Звіт про експорт (імпорт) товарів, що не проходили митного декларування»;
- форма №9 – ЗЕЗ (квартальна, річна) «Звіт про експорт (імпорт) послуг».

1. Статистична звітність з праці, по кадрам і фонду заробітної плати:
 - форма №1 – ПВ (термінова квартальна) «Звіт з праці»;
 - форма №1 – ПВ (умови праці) 1 раз на 2 роки «Звіт про стан умов праці, пільги та компенсації за роботу із шкідливими умовами праці»;
 - форма №3 – ПВ (термінова піврічна) «Звіт про використаний робочий час»;
 - форма №6 – ПВ (термінова річна) «Звіт про кількість працівників, їх якісний склад та професійне навчання».
2. Розрахунок валової продукції в порівняних цінах за три останні роки дослідження.
3. Розрахунок нарахування амортизації.
4. Розрахунок фактичної собівартості основних видів продукції.
5. Розрахунок планової калькуляції основних видів послуг, що надаються підприємством.
6. Розрахунок розцінок при нарахуванні заробітної плати за погодинною та відрядною формами оплати праці.
7. Розрахунок КТУ або методика розподілу заробітної плати між членами виробничої бригади за іншими підходами.
8. Бланки первинного обліку робіт і відпрацьованого часу.
9. Розроблена студентом технологічна карта виробничого процесу

Строченко Н.І.

Коблянська І.І.

Пилипенко Н.М.

Програма проходження виробничої практики та методичні вказівки
щодо складання звіту

Суми, РВВ, Сумський національний аграрний університет, вул. Кірова 160

Підписано до друку: ____ ____. 2019 р. Формат А5: Гарнітура Times
New Roman Cyr

Наклад: 100 примірників Замовлення № _____ Ум.друк. арк.. 3,9